

text 70

Vážený příteli, zásadně s vaším názorem nesouhlasím, ale dám život za to, abyste ho mohli proslovit. (Voltaire)

československý nezávislý měsíčník • ročník 2 • číslo 7/12

Tschechoslowakische unabhängige Zeitschrift • Jahrgang 2 • № 7/12

karel jezdinský

za čím jdeme

Snad i z nedostatku jiné činnosti byla už několikrát položena otázka, tu snad miněná vážně a tu potouchle, za kým a za čím jdeme. Netýká se tak časopisu TEXT, a ani tak jen několika jednotlivců, jako spíše onoho relativně velkého množství lidí, kteří opustili Československo po sovětské vojenské agresi v srpnu 1968. Na toto téma nebylo vždy užitečné vést dialog, nikoliv snad kvůli současnému pražskému režimu (který o nás ostatně napovídá tolik lži, kolik je mu jen libo. nýbrž kvůli zásadě, že minulost je mnohem méně důležitá, než přítomnost a budoucnost. Nejenom někde, ale i jinde jsou lidé či skupiny lidí, kteří cítí potřebu škatulek, přesně formulované -ismy, kteří vynikají obhajobou snášenlivosti, pokud se týká jen jich samotných a kteří pocíťují přímo psychopatioké zadostiučinění, jestliže se druzí kají, a to dokonce i za hříchy, které nikdy nespáchali.

Je pozoruhodné čistě direktivní současně vedení vládní strany ve vlasti, požadující spíše než sebekritiku, sebekopření a pak čistě podobné výroky jejich na slovo vzatých odpůrců, kde už člověk, do se formulace a slovníku týče sotva pochyti rozdíl. Není to ojedinelý příklad, že proti Jiřímu Pelikánovi, Eduardovi Goldstuckerovi, A. J. Liehmovi a dalším a dalším, se používá téměř stejné argumentace z krajní pravice a z krajní levice, a nechť se na nás někdo nezlíbí, řekneme-li, že souhra se někdy zdá být víc než dokonatá. Otázka koho považujeme za mluvčího národa či exilu, byť třeba anketně položená, je otázka akademická a několik věcí musíme říci neobyčejně jasně a ostře. Ať k prospěchu či k neprospěchu, dvacet let existence totality v Československu sehrálo svůj vliv a — nechť to kdokoliv považuje za kacířství — i onen vliv pozitivní. Generace, která touto epochou prošla se nesmírně poučila, získala vlastní nenapodobitelnou zkušenost každodenní praxe a snad v situaci tak tragické pojala větší vážnost a úctu k základním lidským hodnotám, k pojmům svobody, nezávislosti, demokracie, lásky, slušnosti a solidarity. Tuším, že to byl Ferdinand Peroutka, který ve svém Demokratickém manifestu připomněl, že některé hodnoty se pocíťují silněji a vážněji ve chvíli, kdy se jich nedostává, než v situaci, kdy jimi naše okolí domněle oplývá. Teprve ve stavu nemoci nabývá pojem zdraví svou pravou hodnotu. Zde je asi rozdíl mezi konkrétními požadavky a zájmy východoevropských dělníků a studentů a anarchistickou revoltou proti nedostatkům parlamentní demokracie.

Nevyvodili jsme jen poučení, že dějiny nelze vracet zpátky a že vinu na našem společném osudu nenese jen méně příznivá konstelace světa, ale i zbabělost a neschopnost těch, kteří kdysi měli možnost osud udržení československé demokracie spolurozhodovat. Podstatný rozdíl mezi Únorem 1948 a Srpnem 1968 je také v tom, že v posledním případě se postavili na odpor osobnosti politického a veřejného života, stejně jako všichni lidé, a že tento odpor musel být před tváří celého světa zlomen hrubou cizí přesilou.

Není nic tak podivného na tom, odmítáme-li z vaničky s vodou vylévat i dítě. Naši viru v myšlenku rovnosti příležitosti, naše předsudky, že demokracie ani zdaleka nespočívá jen v určitém počtu politických stran, i když si nutnost kontrolního mechanismu plně uvědomujeme. Nejde o to nahrazovat totalitu hrůu na demokracii, jde o to, hledat a vytvářet systém zbavený všech totalitních prvků, včetně třeba neoprávněných výsad pocházejících ze zděděného vlastnictví. Nejde o to nahrazovat kapitalismus soukromý kapitalismem státním, nýbrž o skutečný spravedlivý podíl všech občanů na správě veřejných věcí i národního bohatství. Totalita pro nás neznámá, boj jen proti jedné její formě či jednomu určitému -ismu, a kvůli tomu nelze obětovat určité zásady. Nelze jedním dechem odsuzovat jednu formu agrese a zároveň schvalovat druhou, nelze odsuzovat násilí páchané v Československu a nevidět násilí páchané v jiných částech světa ve jménu boje proti tomu, ve jménu čeho se toto násilí v Československu páchá.

A není už vůbec třeba, aby posrpnový československý exil se distancoval od čehosi, proti čemu sám odvážně a otevřeně v domácích podmínkách vystoupil. Nevedeme boj proti jedné ideologii jako takové, nýbrž proti totalitě jako ideologii a skromně upozorňujeme, že nesnášenlivost v lidských dějinách nebyla jen záležitostí moderního marxismu, ale také řeckých autokratů, římských císařů, církve katolické i revolučních jakobínů. Címž ji neomlouváme.

Pokud se jedná o marxismus, skromně upozorňujeme, že se jedná o ekonomickou a filozofickou teorii, která může být přijímána, odmítána či revidována, že však svým způsobem ovlivnila i současnost parlamentních demokracií a policijní stát či koncentrační tábory nejsou nutným důsledkem knižních názorů Bedřicha Engelse. Jdeme za demokratickým, socialistickým a snášenlivým Československem, tak jak to odpovídá mínění lidí, kterých se to nejvíce týká — to jest těch, kteří žijí doma. A vůbec už nejde o osoby, protože souhlasíme s každým, kdo pro uskutečnění tohoto cíle je ochoten něco udělat. Někteří bývalí představitelé činitelé — jak o tom svědčí i reakce totalitního režimu — to dokázali více než pláni žvanilové. Nikoliv jen pouze oni leží totalitě v žaludku. A kádrováků s hloupými otázkami jsme zažili už dost — pokud jsme t té totalitě žili. Přednost parlamentní demokracie vidíme například i v tom, že ti zdejší mají své slovo jen na periférii věcí a že jsou celkem neškodní.

za hranicí
magdalena

Hájku háječku
trápení můj
okolo svatý Magdaleny
jsou samý lesy zelený

Ale na jakou písňalu
kdo tam hraje

Za stepí pastevec
Nerozumí

Nepatří mu ta zem

Inka Machulková

rozhovor s dr. ivanem pfaффem

je to okupace!

Představovat doktora historických věd, Ivana Pfaffa, je snad zbytečné. Domácí tisk nevynechá ani jednu příležitost, aby se o něm nezmínil. Už to samo o sobě je visitkou, kterou přijímáme s důvěrou.

VOLNÝ: Já bych se vás rád zeptal jako historika, vy jste k tomu velice povoláný, na otázku, kterou si možná kladou někteří lidé doma, si kladou někteří lidé doma, která se čas od času objevuje v československém tisku. Zda, to, co je v Československu, k čemu došlo 21. srpna, zda to je okupace.

PFAFF: Moje odpověď bude z historického hlediska, ze srovnávacího hlediska naprosto jednoznačná. Je to okupace, byl to dokonce klasický případ okupace, který svou formou nebo svým postupem nebo svou přípravou překonává okupaci nacistickou, ať už ji rozumíte Mnichov, jakožto východisko nebo předešlou bezprostředně, nebo 15. března jako dokončení okupace. Totiž v roce 1938 každý myslící člověk v Československu přinejmenším od připojení Rakouska, to znamená od jara 1938, půl roku očekával, že Hitler může udeřit každým okamžikem. My jsme byli připraveni, byli jsme připraveni psychologicky, byli jsme připraveni vojensky i politicky samozřejmě. Nikdo z nás, i když jsme obviňováni z navičty, pochopitelně až přinejmenším do zlozmu července a srpna, ne-li do 21. srpna nečekal okupaci. Já osobně jsem například čekal nejdřív nějakou hospodářskou blokádu, pak nějaká politická opatření a eventuální vojenskou okupaci jako třetí, poslední stádium, takže bychom na to připraveni byli. Ta okupace přišla přes noc, nepřed-

cházel ji žádné jednání, které by tu okupaci nějakým způsobem legalizovalo, moskevský diktát, nebo chcete-li tedy moskevská dohoda, smlouva o umístění vojsk, přišla dodatečně. To byla dodatečná legalizace. Kdežto v případě roku 1938 a 1939, od Anschlusu Rakouska, každý myslící člověk očekával Hitlerův úder každým okamžikem. Hitler si dal nakonec to odtržení Sudet, to jest okupaci národní konferenci, která byla pochopitelně porušením mezinárodního práva a byla diktátem, ale ten diktát byl, před okupací a stejně tak tomu bylo nakonec i 15. března, protože zase předcházel jednání, chcete-li diktát Háchovi, a zase to byla takzvaná legalizace nebo pseudlegalizace předběžná. Kdežto to marné hledáme v československém vývoji po 21. srpnu. Tady každá legalizace, každý diktát a později tedy legalizace československého vedení po výměně Dubčeka za Husáka, to všechno následovalo dodatečně. A to myslím je ten jeden z ojedinelých případů v moderní historii pro okupaci. Protože každý okupant, každý agresor, když okupuje nikoliv na základě války, pochopitelně, což nebylo ani v roce 38, ani 39, ani v roce 68, každý okupant si předběžně vynutí nějaký diktát, který má pseudoprávní formu. Tady to nebylo předběžné, tady to bylo dodatečné. Proto říkám, jde o okupaci klasickou a dokonce, o okupaci tak hrubou, že pro ni shledá-

Foto: Josef Rakušan

vám v moderních dějinách nesmírně málo příkladů.

VOLNÝ: Propagandisté režimu, když vysvětlují proč nadošlo k okupaci, tak říkají okupace byla nacistická. Copak prý dnes v Československu existují masové vraždy, koncentrační tábory? To je průvodní znak okupace, to v Československu není, čili proč se hovoří o okupaci?

PFAFF: Musíte si uvědomit, že za pět a půl měsíce po nacistické okupaci vypukla válka. Dnes válka není. Koncentráky, masové deportace, třeba i masové deportace dělníků do říšského průmyslu, nejen do koncentráků a tak dále, to všechno začalo teprve de facto 1. září 1939, kdy bylo odvlečeno, těch asi 1200 rukojmí, potom po říjnových demonstracích v roce 1939 Opletal, a tak dále, zavření vysokých škol, listopad 1939, odvezení studentů, to už byla válka. Dnes válka není, ale je pochopitelné, že okupant, nebo okupantská velmoc, která je ve válce a považuje okupovaný a národní celek za sobě nepřátelský, postupuje během války úplně jinak, než okupant, který se vydává sám a je vydáván svými kolaboranty v onom nepřátelském prostředí, za stát spojenecký. To je zásadní rozdíl, a ten je naprosto přirozený. Je horetní nesmysl tvrdit není okupace, protože nejsou koncentráky. Ty koncentráky nemusí být, to je průvodní zjev nebo je to důsledek, ale v historii nakonec mohl být nějaký stát okupovaný, vemte si třeba Dánsko, kde od roku 1940 přibližně do roku 1943 byl asi takový režim jako je dneska u nás. A teprve v roce 1943, když došlo k masovým demonstracím a téměř k povstání a tak dále, tak byla svržena královská vláda, tenkrát tam formálně dosud vládl, přestože tam Němci byli, ale v podstatě takové dva a půl roku až tři roky se v Dánsku speciálně vů-

(pokračování na str. 2)

sbohem bez šátečku

Mnozí tedy přijeli a odjeli, mnozí přijeli a zůstali. Ti, co zůstali, překonali již ve většině případů počáteční těžkosti. Pokud je netrápí stesk po domově, mají předpoklad ke spokojené existenci. Stesk se dá léčit časem, který pomáhá zapomenout zprávami z domova, majícími podobu výstražně zdviženého prstu. Je však ještě jedno pokud, toto slůvko s nádechem hrozby a vydirání. Pokud si často nekladou onu otázku. Morální právo není dané zákonem a jeho obsah nevyplývá z paragrafů. Je právem benevolentním i krutými Měli jsme morální právo opustit svoji vlast?

Člověk, který nezažil rafinované i primitivní okolnosti, které provázejí masová hnutí národa, by se domníval, že tvrzení pražského rozhlasu a tisku o různých souhlavných projevech pracujících jsou výmyslem komunistické propagandy. Lidé, kteří před osmnácti měsíci přísahali na uslechtilé ideály nefalšované demokracie, nemohou přece nyní, namítat mi jeden náš německý přítel, slibovat věrnost myšlenkám právě opačným. Bohužel, mohou a musí. Avšak stát, který neváhá použít proti svým příslušníkům morálního i fyzického teroru, vytváří zcela samozřejmě podmínky pro vznik emigrace. Emigrovat pak přestává být pouhým právem, ale stává se povinností slušného člověka. Není rozhodující, zda někdo emigruje vnitřně, či zda jiný má sílu a předpoklady existovat v novém prostředí. V obou případech to znamená rozchod.

Saint-Exupéry napsal ve své knize Město v poušti: „Jejich svoboda byla svoboda neexistovat.“ Abychom pro náš národ zachovali větší naději, rozešla se hrstka „zrádných emigrantů a zbytky pravice“ v Československu“ (což jest suma sumárum většina národa) s režimem, který nutil uctívat posvátnou krávu, o níž všichni víme, že bohužel není posvátná. Morální právo přerostlo v morální povinnost.

JOSEF HLADÍK

dr. ivan pfaff

je to okupace!

(dokončení se str. 1)

bec o oněch průvodních jevech, jaké byly v protektorátu se vůbec nedá mluvit. Teprve později. Čili to je do jisté míry určitá koherence, nebo koincidence, Dánsko 1940–1943 a Československo 1968–1970 a oboje jsou to vyložené okupace.

VOLNÝ: Abychom se to tedy pokusili definovat, co tedy je vlastně okupace.

PFAFF: Podle mého názoru historika, je okupace nevypovokovaný vpád cizích vojenských jednotek na území jiného státu, který končí dlouhodobým vojenským obsazením, bez ohledu na sílu těch cizích vojenských sil tohoto státu. Takže případ je naprosto jasný a je naprosto lhotejně, jaká je prehistorie a jaká je forma. Podle mého názoru toto je okupace.

VOLNÝ: Představitelé okupované země vzdávají obdiv, projevují lásku tomu skutečnému držiteli moci, té okupační velmoci. Je v historii něco takového, že by si ta okupační velmoc toto vyžadovala?

PFAFF: Že by si to vyžadovala, proto snad jsou. Ale že by ta domácí politická reprezentace, která byla legální politickou repre-

• V červnu oslavil v Americe své pětadesátiny Jiří Voskovec, duše a spoluvůrce Osvobozeného divadla.

• Rukopis J. W. Goetha z roku 1809 koupil na aukci v Hamburgu za 460 000 marek soukromý sběratel, který si však nepřál být jmenován.

• Skupovu cenu získalo na plzeňské soutěži loutkářů Divadlo Spejbla a Hurvinka.

• V Praze zemřela ve věku 75 let spisovatelka Helena Dvořáková.

• Přední badatelé ze 24 zemí se sešli v Brně na Mendelově kolokviu. Zhodnotili nové dokumenty a položili věcně na brněnském Ústředním hřbitově.

• Na nádvoří pražského Hradu předvedl své umění 50letý dánský studentský pěvecký soubor.

• V Praze zemřel malíř J. C. Vondrouš, zakládající člen SČUG Hollar.

• Na olympiádě písní a žánsonů v Řecku vystoupil jako československý reprezentant Karel Gott.

• Dr. Husáka s námořnickým límcem mohli vidět čtenáři pražské Práce. Na krk mu límec připevnil kapelník Souboru písní a tanců černomořského námořnictva, vystupujícího v českých městech.

• Do Prahy se vrátila opera Národního divadla ze západoevropského turné. Kritiky hovoří o velkém úspěchu tohoto reprezentativního uměleckého souboru.

• V nakladatelství Epocha v Bratislavě vyšla „knih“ Gustáva Husáka „Státě a projevy“. Lze jen věřit, že je v ní zařazen i projev se slovy:

„Půjde-li Dubček, půjdu i já...“

• Mnichovský hudební festival byl zahájen Mozartovou Kouzelnou flétnou. Premiéra nového nastudování se stala československou záležitostí. „Výtvarný kouzelník“ – jak píší německé noviny – výtvarník Jan Svoboda připravil efektní světelnou výpravu a za dirigentským pulíkem stanul Rafael Kubelík. Kritiky hovoří o představení „České flétny“.

• Jaroslav Grus a Adolf Záborský, politizující výtvarníci, se stali „národními umělci“.

• Herečka Dana Medřická oslavila v minulých dnech své padesátiny.

• Harfistka Marcela Kozíková se zúčastní Marlboro Music Festivalu, pořádaného Pablo Casalem a Rudolhem Serkinem ve Vermont, v USA.

ex učitelské noviny

Výbor zdejší ZO KSČ na své schůzi dne 11. 5. 1970 jednal o tom, jak hluboce ideologicko-výchovně zapůsobil 2. díl filmu NDR „Muž bez minulosti“ na naši mládež. Žáci, kteří dosud nesouhlasili s přítomností Sovětské armády, a proto se stavěli do řad antisovětiismu, po vyslechnutí představitelů většiny občanů západního Německa Überlacka, změnili svůj dosavadní názor téměř od základu.

Z těchto důvodů žádáme, aby uvedený film byl zařazen do školního televizního vysílání všech typů škol, počínaje 6. třídou. Věříme, že tento film pomůže naší mládeži generaci nastoupit cestu upřímného a věrného přátelství se Sovětským svazem.

ZO KSČ na základní devítileté škole v Drahovicích, okr. Karlovy Vary

nu 1942. Čili téměř za tři roky po vpádu nacistických jednotek do vec pronikl do vlády teprve v led-zbytku Československa. Takže ta intenzita a ta rychlost pádu hledání politické reprezentace do nejkalknějších vod kolaborace, která je totožná z legalizací okupace přirozeně, ta rychlost a ta intenzita je dneska mnohonásobně rychlejší, než byla za okupace.

VOLNÝ: Možná, že to není otázka pro historika, že to je spíš filosofické zamyšlení. Totiž, když okupant si žádá projevy lásky, mám pocit, že tomu nemůže věřit sám, že ta láska a ty projevy uznání, jsou míněny upřímně. Čili kladu si otázku: proč vlastně před kým se tedy hraje divadlo.

PFAFF: V žádném případě by se nemohlo říci, že toto divadlo se hraje, nebo má hrát před národem. Před většinou, před drtivou většinou našeho lidu. Protože přes myšlenkovou, politickou a psychologickou primitivitu dnešních sovětských vůdců, třeba ve srovnání s takovým Chruščevem, jsem přesvědčen, že nejsou tak primitivní, že by si mohli myslet, že většina národa by tím mohla být ovlivněna, nebo že by tomu mohla věřit. Jinými slovy se domnívám, že tenhle výslovený tláť se děje, nebo je motivován snahou přesvědčit o oprávněnosti okupace tedy o faktu, že to okupace není, ale naopak ozbrojená bratrská pomoc, přesvědčit především národy Sovětského svazu, nikoliv pochopitelně opo-

ziční intelektuální vrstvy, které už jen v poměru k počtu obyvatel Sovětského svazu jsou relativně minimální. A v druhé řadě přesvědčit svět. Nebo eventuálně ani ne přesvědčit svět jako takový, to znamená celý svobodný svět, ale zachránit svět komunistické strany na Západě. Viděli jsme nakonec, že v době, kdy k té legalizaci ještě vůbec nedošlo a k těm projevům obdivu, to znamená řekněme koncem roku 1968 a ještě v prvních týdnech roku 1969, taková rakouská komunistická strana, francouzská, italská a tak dále se od toho ostře distancovaly. A dneska máme v Rakousku už prakticky stranický převrat ve prospěch stalinismu, který byl vyprovokován vyloženě otázkou Československa a kde prostě říkají, vždyť oni to sami chtěli, vždyť oni to sami schválili, tak co nás tady s tou československou otázkou otravujete. A ten ústup, který není tak výrazný, samozřejmě, nebo není tak demonstrativní, je více méně analogický. Čili možu francouzské komunistické strany ná, že jde o pokus, posím to je můj dohad, pochopitelně, ale je dost pravděpodobný, možná, že jde o pokus zachránit, co se zachránit dá z jednoty světového komunistického hnutí, které se pochopitelně momentem okupace octlo v takové krizi, v jaké nebylo ještě nikdy v dějinách. Mluvim-li o světovém komunistickém hnutí, myslím na komunistické strany na Západě a levici na Západě.

máte slovo

TEXT 70

Jedním z velmi intenzivních pocitů současného života mnohých exulantů je trvalý stav čtenářské frustrace, řečeno s použitím módního termínu. Je to pocit pramenící z naprosto marné a nesplnitelné snahy přečíst nebo často jen prolistovat přival denníků, týdeníků, měsíčníků atd., jimiž jsme s neúprosnou pravidelností zaplavováni. Uvážíme-li, kolik se nám jich nabízí v angličtině, němčině a připočteme-li k tomu české a slovenské exilové publikace, pak snadno každý pochopí, že při současném počtu hodin připadajících na jeden den nelze přečíst vše. A to jsem neuvedla „lékařské“ publikace – Rudé právo a Tribunu, jichž občas používáme jako antinostalgii. Je proto při četbě nutno vybírat s nejvyšší možnou pečlivostí. Pokud jde o TEXT 70, patří k těm publikacím, které se snažíme přečíst beze zbytku. Rozhodně nikoli proto, že by se nám vše líbilo, nebo že bychom bezvýhradně souhlasili. Jde tu o jiný důvod.

Pro nás, kteří jsme odešli až po sovětské okupaci a prožili jaro plné nadějí doma, zůstane toto období nerozlučně spjato s pocity, které v nás tehdy vyvolávala četba Literárek, Studenta, Plamene a řady dalších časopisů. Namnoze jsme je pročítali v kruhu přátel, oceňovali odvahu a otevřenost jednotlivých příspěvků, společně jsme je komentovali. Byl to zvláštní druh zážitku, sdílený s těmi, kteří jsou dnes rozptýleni po téměř celém světě, pokud je neúprosné okolnosti nedonutily k setrvání v domácím vězení.

V TEXTU 70 se podařilo vytvořit jakousi syntézu časopisu, který spojuje kvality většiny jmenovaných listů. Pro mnohé z nás představuje kontinuitu oněch několika měsíců společných nadějí; je to most, který má překlenout časovou propast mezi renezancím jarem 1968 – tím co následovalo – a našim současným exilem. Nám, žijícím ve svobodném světě zřetelně napovídá, jak bychom byli mohli žít za nějaký čas doma kdyby...

Pokud jde o podobu s Literárními listy, sledujeme ji především v základní různorodosti příspěvků a jejich autorů. Tehdy jsme nalézali v těsném sousedství projevů křesťanství Zdeňka Mlynáře seriální stati profesora Václava Černého. V TEXTU 70 jsme se potěšili četbou humanistického manifestu Rafaela Kubelika; byl vyjádřen tak, jak se pravda ústy velkých osobností obvykle formuluje: prostě, jednoznačně a přesvědčivě. Nemohli jsme si nevzpomenout na klasický prostý způsob vyjadřování TGM. Zcela jinak však nevyléčitelný marxista Ivan Sviták – rovněž na stránkách TEXTU 70. Jeho jazyk je trvale poznamenaný frázovitostí marx-leninské hantýrky. Pravdy pramenící z Marxovy moudrosti nelze nikdy vyjádřit prostě. Poloprávdy a lži bývají mnohomluvné.

My v exilu, stejně jako tehdy doma, si přečteme obojí; zajímá nás názor humanisty a velkého umělce Rafaela Kubelika, nechceme být lhlíři k projevům pozvolného prociání Ivana Svitáka. Bylo by rozhodné neupřímně tvrdit, že čteme obojí se stejným zájmem a stejnými pocity.

Těch několik nezapomenutelných měsíců pražského jara 1968 bylo obdobím provizoria, čekání, nadějí. Náš život v exilu je předznamenán stejnými znaky. Zijeme znovu v přechodném stádiu tříbení názorů. Pokud lze uvážit skutečnost, nebo spíše se s ní smířit, že TEXT 70 se stal pestrou názorovou mozaikou, listem bez přísné vyhraněné politické linie.

Idilická doba, kdy si budeme moci předplatit jediný list dokonale harmonující s našimi vlastními názory a představami, ta je dosud v nedohledné budoucnosti.

Proto až do času šťastného shledání ve svobodné vlasti – díky za TEXT 70. [TEXT 84?]

Eva P., Chicago

sláva volný

horgen,

červen 1970

Bylo to vlastně první setkání tohoto druhu. Bylo proto spíše pochopitelné, než překvapující, že hlavní váha jednání evropské sekce Společnosti pro vědu a umění se přenesla v podstatě jinam, než bylo původně zamýšleno. Programované přednášky a diskusní panely odezněly se střídavým úspěchem a ohlasem – podle kvality těch, kdož stáli za řečnickým pultem a zájmu, který mohlo téma vyvolat a vše jakoby polarizovalo do jediného problému. Vztah mezi emigrací roku 1948 a emigrací poinvazní. A ani to snad není přesně řečeno, neboť i ta poslední vlna je rozdělena – jak se prokázalo – do dvou vyhraněných částí. Na nekomunistickou emigraci, v níž dominující hlas jakoby měli milítní antikomunisté a na emigraci bývalých příslušníků komunistické strany.

Není bez zajímavosti, že rozpor je daleko větší mezi oběma tábory poinvazní emigrace, než mezi takzvanou komunistickou emigrací a emigrací roku 1948. Je to v zásadě ovšem dobře pochopitelné. Neboť, i když první emigrační vlna přišla do zahraničí v důsledku převzetí moci v zemi Komunistickou stranou Československa a musela být tedy z principu vysloveně antikomunistická – měla již dosti času k zaujetí střizlivějšího pohledu na uplynulých dvadvacet let vývoje Československa. Je jen samozřejmě, že vážila nejen vlastní omyly a chyby, ale měla také možnost diferencovat mezi jednotlivými sociálními i společenskými skupinami doma a mohla se přesvědčit, že i uvnitř té strany, která byla příčinou jejich nuceného odchodu, jsou síly, které si upřímně přály

detotalizaci a humanizaci československého systému. A nejen přály, ale chtěly také své představy uskutečňovat.

Dvacet let života v nejrůznějších zemích západu obrousilo již do velké míry původní pocity křivdy a nespravedlnosti, dnes daleko objektivnější pohled na situaci, než mají ti, kteří trávili období 1948–1968 často ve vnitřní emigraci, mnohdy ve vězení, kteří pocítovali na vlastní kůži nejrůznější formy persekuce a oně v Československu proklamované třídní nerovnosti. Těžko vyčítat těmto lidem nedostatek racionálního pohledu na politickou situaci, nadbytek emocionality a ryze subjektivní přístup k bývalým členům komunistické strany, do kterých si personifikovali všechno zlo, kterého byli svědky a všechny křivdy, které utrpěli. I když je lze pochopit, nelze ovšem souhlasit velice často s jejich argumentací, která mnohdy postrádá logiku i smysl pro realitu současného světového vývoje.

Hlavní nebezpečí jejich způsobu myšlení je paušalizace a zjednodušené vidění světa, které se zafixovalo do strnulých dogmat. Prolo v každém, kdo myslí poněkud jinak, vidí nepřítel. Jestliže si uvědomujeme, že podstatou systému, je naprostá netolerance, dogmatismus, škatulkování lidí, podle zcela překrouceného hodnotového žebříčku – kde násilí, persekuce – je jen výslednicí určitého způsobu myšlení, mělo by nám být jasno, že boj proti tomu- to systému nemůže být veden ze stejných, jen obrácených pozic. Pak totiž již způsobem argumentace se blížíme k tomu, co odmítáme, jeden absolutizující pohled nahrazujeme pouze jiným, rovněž zcela absolutním. Pravdivá myšlenka má jednu ohromnou přednost, prosazuje se svou vlastní silou, nebojí se konfrontace s kteroukoliv jinou myšlenkou, vítězí svou pravdou a nikoliv lomozem, který ji provází. Není přece náhodné, že marxismus jako filosofie prohrává vždycky a zákonitě tam, kde byl povýšen na oficiální ideologii, kde

byly zakázány všechny ostatní myšlenkové směry. Prohrává nejen v akademickém klání vyhraněných diskuterů, prohrává u lidu, u těch marxisticky řečeno „mas“, kterým se měl stát vlastním. Neovlád masy a nestal se tedy onou materiální silou. Stal se naopak krunýřem, který ve své despotické netolerantosti dusí společnost a zabraňuje jejímu rozvoji.

Naopak v demokratických zemích, jako filosofie oponující, kritická, má v určitých společenských vrstvách neustále dost příznivců – především proto, že zůstává v oblasti fikcí, jako sen o krásném zítřku, že nemusel dosud své poučky předvádět v praxi. Toto všechno však už dlouho pochopili příslušníci emigrace v roce 1948, hovořím ovšem především o lidech vzdělaných a moudrých, které právě Společnost pro vědu a umění sdružuje. Myslím, že nebylo chybou, že v Horgenu se zabývala i zahřmělo. Bylo třeba pročitit ovzduší řící to, co viselo ve vzduchu ujasnit si stanoviska i východiska. Jednak to je jediná cesta k hledání společných cest a jednak pouze v podobné diskusi je možno se vzájemně poznat a ohodnotit.

To se, myslím, v Horgenu stalo. Nebyla přijata žádná rezoluce, nebo proklamace, což je jen v pořádku, zasedání neskončilo sentimentálním padnutím si do náručí ztracených bratrů, bylo by to falešné. Potvrdilo se tam však zcela suverénně: Hranice nevedou mezi ismy, ale mezi rozumnými a nerozumnými lidmi, mezi těmi, kteří mají schopnosti potřebu myslet a těmi, kterým stačí pro život pár naučených, mnohdy i špatně pochope- ných pouček, mezi těmi, pro které je humanismus ne proklamací a štítem, ale skutečným programem a mezi těmi, kteří vyznávají nenávisť a není podstatné zda třídní, či subjektivně osobní, mezi těmi, kdož jsou ochotni vůbec přemýšlet o tom, co říká někdo druhý a těmi, kdo a prioriě každý názor, který neodpovídá jejich názoru, odsuzují. A tato hranice protíná uvnitř všechny tři skupiny, jak by-

ly v Horgenu definovány, tedy emigraci z roku 1948, nekomunistickou, a komunistickou emigraci roku 1968.

Horgen prokázal, že za jedním stolem mohou klidně a věcně diskutovat příslušníci nejrůznějších myšlenkových směrů, přičemž důraz je možno klást na to co je spojuje a ne rozděljuje. Rekl bych, že

vážení abonenti a čtenáři,

Není tajemstvím, že TEXT – zejména po finanční stránce – bojuje o svou nezávislost. Akce jako např. „tiskový fond“ obvykle nevěstí nic dobrého. Neskrýváme zlou finanční situaci před nikým, tím méně před svými čtenáři. Konec konců, naši čtenáři celý ten problém chápou. Svědčí o tom 438 DM, 34 amerických a 63 kanadských dolarů, 10 švédských To vše za jeden, jediný měsíc. Je korun a 18 jihoafrických randů. to málo či je to mnoho? Obchodně viděno, „tiskový fond“ nic bohužel neznamena. Zatím. I když je nutné říci, že čtenáři si tentokrát plně sami zaplatili poštovné a jeden či dva štočky snímků k tomu. Dopisy, které s nejrůznějšími obnosy chodí, potvrzují, že TEXT není už zdaleka jen záležitostí skupinky naděnců. A to znamená velice mnoho. Pro nás, pro naše přátele i pro naše skryté nepřátele.

V posledních dnech dostalo mnoho čtenářů obálku s dopisem a se složenkou. Mnozí již reagovali a zaplatili včas nejen dlužné částky, ale i řádné předplatné na další půlrok či rok. Stalo se nám však také – a ne zrovna u mála abonentů – že po vlastnoruční písemné objednávce, po celý rok, po celou dobu těch dvanácti čísel, jaksi zapomněli na placení předplatného. Po celý rok dostávali TEXT všichni, kdo si ho objednali. I na úvěr. Chápali jsme totiž, že potíže začátků jsou, že trvají mnohdy déle, než bychom předpokládali. Po

Horgen byl vítězstvím zdravého rozumu, potvrzením těch hodnot, které v sobě nese právě demokratický režim, neboť dal slovo všem a každému. Společnost pro vědu a umění zaslouží ocenění, že poskytla svou půdu pro diskusi tohoto druhu, proto, že se projevila jako hostitelka velice rozumná a tolerantní, že se nebála nebezpečí, která podobný projekt sebou nesl.

roce nám přišlo však jen několik dopisů se žádostí o strpení. Na další jsme marně čekali. Dostávali jsme poukázky s předplatným od studentů se stipendiem, dostávali jsme předplatné z lágrů, kde je finanční situace a perspektiva do budoucna vskutku všelijaká. Nedostali jsme však mnohdy dodnes předplatné od lékařů s razítkem vlastní praxe, od restaurátérů, podnikatelů a dalších, kde – nezloubte se na mne, vy neplatíči – člověk si klade otázku, zda je těch 18 DM ročně k neušetření, nebo zda je to jen zlovyk socialistické výchovy posledních let, zlovyk: ukradni co můžeš?

Dnes tedy, tímto 12. číslem TEXTU, se s řadou „čtenářů“ loučíme. Nemůžeme, při nejlepší vůli časopis rozdávat, ostatně jsme od prvního čísla nic takového nikdy netvrdili. Pokud si tedy mnozí zvykli „fasovat“ TEXT coby jakousi „nárokovou odměnu za emigraci“, mrzí nás to tím víc. Nejde totiž jen o těch uloupených 18 marek, [a to „uloupených“ říkáš s plnou odpovědností] jde snad také o ztrátu iluzí. Iluzí o tom, že mezi čtenáři TEXTu jsou pouze lidé slušní. Jak však říkával na Vyšehradě nebožtík Pečenka: „Každý je holt nějaký, no!“

Tak se na mě, vy stovky a desítky už tisíce „našich“ čtenářů, za ty dnešní řádky nezloubte. Já už to vicrát neudělám.

Jaroslav KUČERA

„procesy nejsou a nebudou!“

(citát dr. Gustáva Husáka)

Dnešní Husákova stranická moc se neustále holedbá tím, že dosud k žádnému politickému procesu nedošlo. Pomineme jakoukoli polemiku s nepravdou. Stačilo by poukázat na proces se spisovatelem Filipem. O trestné činnosti určitých lidí hovoří dnes za řečnickými stolky kdekdo, dokonce i odborový předák Jan Piller. V minulých dnech přinesly londýnské Times dokument, který dokonale usvědčuje dnešní československý režim z lícovnosti. Jedná se o výslechy některých „pravicových oportunistů“, lidí, které snad není třeba dlouze představovat.

Londýnské Times k tomu, co uveřejnily, na vysvětlenou napsaly: „Skupina významných Čechoslováků má být souzena za protest proti nynějšímu režimu. Ti, jichž se to týká, byli již podrobeni dlouhým výslechům a byli informováni o obviněních, jež jsou proti nim vzneseny. Dotyční jsou obviněni, že prý se loni na podzim chystali podvracet republiku tím, že skoncipovali a podepsali text známý jako: „Petice o deseti bodech“, v němž se dožadují dodržení reformem uskutečněných v roce 1968. Poslali jej na adresu vlády a stranických orgánů; počínali si tak, jak je k tomu opravňuje Ústava. Signatáři byli vyslýcháni jednotlivě, ale byly jim kladeny tytéž otázky, takže jejich odpovědi na ně jsou vedle sebe.“ Tolik londýnské Times. My z textu, který otiskly, vyjímáme:

Otázka vyšetřujícího: Proč jste psal „deset bodů“ a jaký byl jejich účel?

Kynclova odpověď: Účel jasně vyplývá z textu. Chtěli jsme informovat politické reprezentanty o svých politických názorech. A v nejlepší případě pohnout je ke změně jejich názorů, při nejmenším s nimi diskutovat.

Neprašova odpověď: Doktor Husák a jiní političtí vůdci vícekrát ve svých projevech řekli, že jsou v naší zemi lidé s rozdílnými politickými názory a vlastním programem. Že se s tím mají sdělit, že jej mají předložit. Tak jsem tomu rozuměl a splnil jsem svou občanskou povinnost.

Otázka vyšetřujícího: Jaký byl cíl a aktuální smysl vašeho prohlášení, že vztahy mezi politickými stranami mají být založeny na partnerství a že nekomunisti, kteří tvoří většinu národa, nemají být nuceni žít v okolnostech, jež nemohou spoluutvářet?

Hochmanova odpověď: Domnívám se, že vedoucí úloha určité organizace v naší společnosti je pouze dočasná. Může trvat jen tak dlouho, dokud se opírá o převážný souhlas společnosti a dokud je historicky oprávněná. Rozhodně se domnívám, že obyvatelstvu té země, vytvářejícímu její bohatství, má být čas od času dovoleno vyjádřit své názory k rozhodujícím otázkám politické správy.

Kohoutova odpověď: Naš cíl se shodoval s cíli Akčního programu z roku 1968, jehož podstatnou myšlenkou bylo, že strana nemůže nabýt autority moci, ale že ji má dosáhnout rozumnou politikou. Pokud se týká nekomunistů – opět: Akční program zdůrazňuje potřebu, dát jim víc příležitosti podílet se také na formování státní politiky?

Otázka vyšetřujícího: Jaký byl váš cíl a na jakých faktech jste zakládali své stanovisko, že v této zemi se prováděla politika neustálých ústupků. Kdo ji prováděl, kdo se vměšoval a jak se tomu mělo zabránit?

Kohoutova odpověď: Ústupky se rozumí postupné opouštění myšlenek Akčního programu strany a vměšování se rozumí zvláště sku-

tečnost, že jiné strany zasahují rozhodujícím způsobem do záležitosti naší strany. Například přípravy ke sjezdu České komunistické strany, o nichž se psalo v našem tisku – byly po návštěvě naší delegace v Kijevě zastaveny. To je v rozporu s přijatými dokumenty mezinárodního komunistického hnutí a bylo to kritizováno mnoha bratrskými stranami, mezi jiným italskou a britskou. My jsme měli na mysli vztahy založené na spojení, přátelství a zároveň na rovnosti.

Kynclova odpověď: Své mínění jsem jasně vyjádřil podepsáním petice. Budu o tom diskutovat s politickými činiteli, nikoliv s policií. Věc je jasná: Politiku soustavných ústupků provádějí političtí reprezentanti pod diktátem Sovětského svazu. Měli by se bránit všemi prostředky použitelnými podle mezinárodního práva, jak to přísluší každému státu na světě.

Otázka vyšetřujícího: Co jste minili tím, že naše armáda nikdy nostřilela v pravý čas?

Zátokova odpověď: A dělala to?

Kohoutova odpověď: Tím se míní, že v naší historii byly trapné chvíle, kdy suverenity státu byla ohrožena a kdy nebylo použito armády k její obraně. Například: Mnichov. Otázka, zda se to týká také 21. srpna je zodpovězena v Prohlášení Předsednictva strany v den, kdy cizí oddíly vstoupily do naší země bez vědomí a bez souhlasu presidenta, vlády, Národního shromáždění nebo naší strany...

Otázka vyšetřujícího: Co jste rozuměli použitím legálních prostředků?

Neprašova odpověď: To je jasné z textu petice a nemám nic, co bych k tomu dále dodal. Jen vám připomínám, že je povinností příslušníka organizace, lpět na jejích stanovách. Je povinností novináře hájit lidská práva a bojovat proti cenzuře...

Otázka vyšetřujícího: Je obsah vašich „Deseti bodů“ v soulase s politikou, kterou uskutečňují představitelé našeho státu a strany a nebo je namířen proti této politice?

Kohoutova odpověď: Ovšem, v některých bodech není v soulase s touto oficiální politikou, avšak má pozitivní cíl, obrátit pozornost k faktu, že oficiální politika oslabuje svazky mezi stranou a lidem a zostruje společenské protiklady v naší zemi. Je možno tvrdit, že politika naší strany a vlády byla vždycky správná a naprospěch straně a socialismu? Nemusela se mnohdy zcela měnit?

Otázka vyšetřujícího: Jaké by byly důsledky toho úseku vašich „Deseti bodů“, kde se praví, že dělníci jsou na pochybách, jak mají pracovat, když svou práci pomáhají se udržet v pozicích lidem, kteří by je byli měli už dávno vyklidit... Kdo má rozhodnout, který vedoucí hospodářský činitel není kompetentní a jakými prostředky má být donucen, aby odešel?

Hochmanova odpověď: Chtěl jsem vyjádřit své přesvědčení, že není technokratického a ekonomického řešení naší krise, že je možné řešit ji jen politicky. Je nutné obnovit důvěru v politické a ekonomické vedení a vyvodit praktické a personální důsledky v tomto směru. Měl jsem na mysli, že zvláště dělnickým kolektivům by se mělo dostat příležitosti rozhodnout s konečnou platností, kdo je má vůst. Ve všech případech, které jsou mi známy, rozhodly dělnické kolektivy rozvázně a spravedlivě a jsem přesvědčený, že jejich rozhodnutí by mohlo být jen na prospěch národnímu hospodářství a celé společnosti.

Kohoutova odpověď: Smyslem toho bylo, upozornit představitele strany a vlády na převládající mínění a navrhnout jim, aby uvážili dosazení rozumných a kvalifikovaných lidí na vedoucí místa.

Otázka vyšetřujícího: Jaké legální prostředky odporu jste měl na mysli jako spolupodpisovatel?

Kohoutova odpověď: Legálními metodami se rozumí požadavek po svobodných volbách do všech orgánů na všech rovinách a žádost po rozumných opatřeních v ekonomii, v politice, v zahraničních vztazích. Legální odpor měl být namířen proti opatřením a lidem,

opouštějícím Akční program komunistické strany. Měli jsme na mysli projevy na shromážděních, rezoluce a petice, tak jak je to běžná praxe v každé normální společnosti.

Otázka vyšetřujícího: Co jste rozuměl použitím legálních prostředků a co jste měl na mysli „horizontální kooperaci“?

Hochmanova odpověď: Horizontální kooperaci jsem myslel například kooperaci mezi uměleckými svazy, mezi odborovými svazy a prostě mezi lidmi. Pokládal jsem to za formu komunikační zájmu mezi občany, usilujícími o demokratický a lidský socialismus v souladu s dobrými tradicemi této země.

Otázka vyšetřujícího: Jaký byl účel vašeho textu tam, kde říkáte, že i za podmínek politického útla-ku se zralý národ může hájit?

Kohoutova odpověď: Politickou svobodu definovali už klasici marxismu-leninismu. Znamená to osvobození od národního, sociálního a politického útla-ku a vytvoření beztrždní společnosti s uvolněnou státní vazbou; společnosti, kde vláda nad lidem je nahrazena společenskou administrací, správou všech záležitostí. Každému je jasné, že takové podmínky jsou velmi vzdáleny od těch, které existují v naší zemi a že pravděpodobně nemohou být nyní uvedeny ve skutek. Prohlášení tedy znamenalo, že se má usilovat o vytvoření takových podmínek, které jsou cílem komunismu. A když neexistují nebo byly oddáleny, naše vystoupení znamenalo, že se mají hledat cesty, jak učinit lidský život hodným žití, aby mohla lidská existence zůstat lidská. Naše petice zaznamenala, že v současné době se ne-odbá mnoho úsoků ústavy, zvláště, že se zanedbává ta její zásadní část, podle níž je lid zdrojem veškeré moci. Podmínky, kdy není možno vyjádřit bez potrestání názory na výstavbu socialismu, které se rozcházejí s oficiálními a vládnoucími, neznamenají politikou svobodu, nýbrž politický útlak.

rev. dr. lang, dr. svoboda

setkání po roce

Hlásí-li se hnutí k československým humanistickým tradicím, navazuje-li vědomě na doma Sověty zakázanou Společnost pro lidská práva a neklade-li si navíc nároky na jakési, obvykle stejně pochvybné, vůdcovství v emigraci, má také hnutí všechny předpoklady k tomu, aby „uspělo“. Zejména tehdy, hovoří-li (a nejen hovoří, ale i činí) jeho představitelé: spojíme se, přestaňme mluvit o tom, co nás rozlišuje, zapomeňme na to, co jsme si vyčítali a spojíme se na společné exulantské základně s úplnou volností přesvědčení. Všechna tato předsevzetí si dala loni Hnutí Naardenských výborů. Na bilanci je po roce snad přece jen příliš brzy, i když na blížícím se setkání se Naardenští asi ani bilancování nevyhnou. Spojení oslav 300 let narození J. A. Komenského spolu s uctěním památek obětí brutální sovětské okupace, to vše dává setkání v Naardenu již předem punc události prvního řádu.

Položili jsme čelným představitelům Naardenského hnutí, reverendu dr. Langovi a dr. Vladimíru Svobodovi několik otázek, jejich odpovědi TEXTu zveřejňujeme.

*

KUČERA: Pro dnešní vedení v Československu je typické, že i vaše organizace je mu solí v očích. Snad je to právě pro snahu a možnost skutečné integrace Čechů a Slováků v zahraničí?

SVOBODA: Nevím, jak velkou máme naději Čechy a Slováky opravdu integrovat. Je mnoho podezíravosti, nedůvěry a nelečnosti mezi námi. Snad se nám alespoň časem podaří přesvědčit, že sledujeme jen hlas svého svědomí a že nemáme žádný skrytý osobní zájem – a ovšem, že také neočekáváme žádnou výhodu. Těší nás, jestliže „koloniální tisk“ na nás hledá vady, ale mrzí nás, jestliže nás podezírají i někteří krajané. Doma

se samozřejmě o lidských právech mnoho mluvit nemůže. To právě jen ukazuje, že máme důvody k existenci a k práci. Jinak přirozeně záporné ohlasy z Rudého práva nemohou mít na naši činnost vliv.

KUČERA: K té „podezíravosti“ krajanů. Podle mého názoru dělají jednotlivé skupiny exilu jednu velkou chybu: snaží se totiž přeměnit myšlení ostatních k svému obrazu a jsou přímo „nemocné“

touhou sjednocovat podle svých představ. Naardenské hnutí – pokud vím – tyto ambice nikdy nemělo.

LANG: Doufáme, že se nám podaří překonat nedůvěru, neboť jedinou naší ambicí je pomáhat. Pracoval a mít radost z úspěchů na poli sjednocení a sblížení všech krajanů dobré vůle; nechceme narušit dobrou činnost toho kterého spolku, nebo té které organizace. Rádi bychom jen spojili všechny tyto dobré snahy, neboť tím znásobíme jejich účinnost. Citíme také, že jsme touto snahou povinni našim doma. V jednotě je přece síla.

SVOBODA: I my však máme své cílůžádosti. Jednou z nich mluvit tak, jak by to asi chtěli slyšet naši nuceně mlčící krajané doma.

KUČERA: To všechno, co říkáte, je úkol jistě velice nelehký. Ne-

chcete být v žádném případě – a to jsem slyšel takřka od všech předních představitelů Hnutí – jakousi ilusorní vládou, nechcete být – jak říkáte – jediným mluvčím exilu. Počítáte ve své činnosti také se spolupráci s příslušníky jiných okupovaných národů, nebo s pomocí přátel a sympatizujících zde, na Západě?

SVOBODA: Musíme, jako vždy, když se buduje něco, co má mít trvalost a hodnotu, začít u sebe. Začít ochotou k oběti, práci, odříkání – a ovšem: k toleranci k bližnímu. V tom – a jak uznáte – i v mnohém jiném máme zcela společný úděl s exulanty ostatních okupovaných a utlačených národů. Navázali jsme spolupráci s řadou předních postav z polské, ukrajinské, jugoslávské, běloruské, gruzinské i jiných emigrací a zdá se, že je k tomu nejen zralá doba, ale že namísto někdejších nevraživostí začíná konečně převládat pochopení a přátelství – a vědomí podobných cílů. Pokud jde o přátele v zemích kde dnes žijeme, o jejich dobré vůli nelze pochybovat. Svobodný svět nás přijal s pocitem povinnosti a závazku, i když to politikové vždy tak nevyjádřili.

LANG: Hned od začátku jsme cítili, že naše úsilí nemůže být omezeno jenom na osud našeho lidu; jiné národy kolem nás trpí stejně bezpráví. Proto jsme s nimi navázali styky. A k našemu milému překvapení jsme zjistili, že oni si z hloubi srdce přejí totéž... že všichni touží po užší spolupráci a jsou ochotni podpořit jakoukoli akci, která bude uspořádána na obhajobu nebo k dosažení a obnovení lidských práv. A je to už skupina zástupců 14 národností – a doufáme, že se nám podaří najít i demokratické Rusy, kteří jsou stejně smyšlení a jsou ochotni postavit se do našich řad, aby dopomohli ujařeným národům k pravé svobodě a demokracii.

KUČERA: Letošní setkání lze tedy bez nadsázky považovat za setkání mezinárodní. A to je dobře. Mám však ještě jednu otázku, za čtenáře TEXTu doma. Není jich totiž zrovna málo; a jak víme, mají neobyčejný zájem i o činnost Hnutí Naardenských výborů. Co byste vzakázali právě těmto čtenářům, kteří v srpnu do Naardenu přijet nemohou?

LANG: Čtenářům TEXTu ve vlasti bych chtěl říci: jsme s vámi; cítíme a sdílíme váš osud. A učiníme vše, aby právo na svobodu (jejíž záblesk jste uviděli a zažili v době „jara 1968“) bylo zase plně vaše, abyste si opět mohli rozhodovat o svém, na svém. Doufáme také, že se potom budeme spolu těšit ze života bratrské lásky vzájemného porozumění a pokoje – a žít jako jedna velká Boží rodina.

SVOBODA: Chceme být společností pro lidská práva, československou společností se sídlem v cizině. Národy jsou teď umlčeny a právem očekávají, že tedy za ně budeme mluvit my tady, ve svobodném světě. Mlčet je často zradou. Pro nás je nejkrásnějším pocitem vědět, že to, co děláme, naši doma schvalují. A že právě tak by se chovali, právě tak by jednali oni sami, na našem místě.

KUČERA: Děkuji vám za rozhovor a přeji za všechny čtenáře TEXTu srpnovému setkání v Naardenu mnoho úspěchů. Ostatně – reportér TEXTu bude při tom.

V emigraci na počest TGM – busta od Miloše Borče, Itálie.

jozef milúčky

nie sme prachom vo vetre

My nie sme prachom vo vetre.

Dážď sme, čo zostupuje k smädiacim ústam oráčim a vraví:

– Kľúč, pravda šípok, bodliakov a ruží, zarosená od námahy a ťažkostí a bófu.

Na svojich pleciach otáčame glóbus (dozrievajúci ako jonatánka), na vážky boja prisýpame soli (tej žeraviny do rán protivníkov), prežuvame svoj kamenitý chlebič.

Nie, prachom nie sme.

Na končiaroch snení hovoria dlane, rozkvitnuté prácou. Kohúty kričia ako pred svitaním.

jaroslav vejvoda

právo čili bezpráví

* Vise ideální společnosti, kde by každý újmu způsobenou jinému pocítoval stejně bolestivě jako svou vlastní, patří k rodu oněch ikarovských legend, které svým světlem po staletí přitahují nezdočně. Teprve společnost s takovouto morálkou (neboť stupeň rozvoje hmotných statků není samospasitelný a v tomto smyslu ani určující) bude snad moci zvažovat potřebu práva. Pochod k těmto světům je však sledováním rovnoběžek, o nichž chceme být přesvědčeni, že se v nekonečnu protnou. Člověk není a nikdy nebude natolik dokonalý, aby nemusil pořádek a spravedlnost svých mezilidských vztahů garantovat přiměřenou normativní soustavou včetně odpovídajícího systému donucení, a to i tehdy, kdyby se přežila státní organizace. Právo je spjata s samotnou podstatou člověka, s jeho lidskou omylností, nemůže být vyloučeno z života lidské společnosti (v jakékoliv formě její organizace). Teorie o zániku práva současně s odumřením státu jsou nevědecké a nesmyslné.

* I když samotný pojem práva je rozdílně vymezován různými právními školami a směry (od novokantovského směru, přes hegelianismus, novohegelianismus, až třeba k rozporům mezi samotnými

marxisty), formulovalo si samo obecně vědomí civilizované společnosti určitou shodnou představu práva, jehož výklad zdaleka ne náleží pouze právníkům. Zde je právo synonymem pro realizaci (prostředek realizace) spravedlnosti v mezilidských vztazích (včetně vztahů mezi společnostmi i útvary a institutů), jehož podstatou je jakási syntéza spravedlnosti, právní jistoty, účelnosti a svobody člověka. Naopak, bezpráví je chápáno jako porušení práva, případně jako jeho nedostatek (stav bezpráví – neexistence práva) či jako jeho totální negace. Toť rozlišení je srozumitelné a jednoznačné, podobně jako dělení mezi dobrem a zlem, světlem a tmou, teplem a zimou a není podstatné, zda obecný výklad směřuje několik diferencovaných pojmů (např. bezpráví s křivdou, či normo-ideu práva s jejím institucionálním vyjádřením), pokud je sto je zařadit na správnou stranu žebříčku hodnot.

* Současně nalézáme v právním vědomí moderní civilizace tendenci k rozlišování mezi vnější podobou práva (jeho složkou normativní, garanční a sankční) a jeho vnitřním obsahem. Hovoří se o „zneužívání práva“, o „utlačovatelské funkci práva v diktaturách“,

o „právní vědě bez práva“, o „pseudozákonech“ o „pseudoprávu“, jakoby jakési abstraktní, vnitřně dobré právo, trvající neměnně v čase a prostoru (v historickém čase a prostoru), bylo vždy pouze formálně pozměněno a zneužito tyrany či jejich akademicky vzdělanými služebníky. A právě zde – podle mého názoru – nastává ono mysterium pojmů, které zůstává nevysvětleno a neřešeno – snad vinou objektivně nutné koexistence, snad i vinou subjektivní váhavosti právníků, jejichž delikátní společenská úloha jim – bez ohledu na politický systém – často svazuje ruce.

* Může být vůbec na základech práva (ve smyslu pozitivního lidského chápání) postavena konstrukce bezpráví? Jestliže ne, proč hovoříme o zneužívání práva tam, kde právo prostě není?

* Nuže, domnívám se, že nelze nazývat právem jeho pouhý vnější výraz, tj. určitý normativní řád a systém donucení. Rasistické zákonodárství Třetí říše je jenom jedním z mnoha příkladů v moderních dějinách, kdy zákonná norma otvoreně vyjadřovala popření práva. Můžeme snad v tomto a v mnoha dalších případech (např. ruský Dekret o řídem teroru, či čs. zákon 231/48) hovořit o právním vakuu, o pouhé neexistenci práva. Nejsme však stále ještě přesní – protože toto vakuum bylo vyplněno zvůli. Vím, že někteří čs. právníci se již po r. 1945 (tehdy při analýze nacistického „práva“) tímto komplexem problému zabývali a razili pro označení tohoto stavu pojem „neprávo“. Potvrzují přesnost tohoto termínu.

* Státoprávní historie moderní civilizace je údolím bolesti – není však argumentem proti. Hovoříme

o „právních státech“ i o „státech policejních“, hovoříme o „totalitních státních systémech“. Připouštíme, že totalitní diktatura je státní organizací, byť byla státní organizací zvůle. Nemůžeme však stejně srovnávat „lepší“ či „horší“ právní řád, nejde o rozdíl v kvalitě, nýbrž o posun hodnot na zcela opačný protipól. Jestliže totalitní systém popírá základní lidská práva, přiči se i jazykovému citění nazývat jeho donucovací systém „právním systémem“, jeho garanční systém „legalitou“. Normativní řád, který kodifikuje stav bezpráví, není právem, ačkoliv disponuje jeho vnějšími znaky. Neboť právo není „vyjádřením vůle vládnoucí třídy“, právo nemůže být redukováno a degradováno ve svůj opak, není právem vše, co jím prostě utlačovatel nazve, podobně jako nemravnost nemůže být považována na mravnost proto, že nemravný je tyran.

* Nesmí nás mýlit občasné „obnování práva“ samotným nepravním systémem. Novotného rehabilitace nebyly ničím jiným, než právě demagogickou snahou maskovat nejkriklavější výstřelky zvůle jako „náhodná vybočení“ z právního stavu, jako „justiční omyly“, jako „křivdy“. Víme, že tomu tak není. Náprava křivd je snahou pravotvorné společnosti potírat bezpráví, která mohou vznikat i ve výspěchých demokratických útvarech. Takovoto pravotvorné společnosti si budují racionální systém právní i obecné demokratické kontroly, který spolehlivě zachycuje občasné vybočení jednotlivce z celkového právního trendu. Je-li však panující systém systémem záměrné právní destrukce, nejde o nápravu „křivd“ (chápeme-li křivdu jako pojem se subjektivními prvky), nýbrž pouze a jediné o politický manévř, který zastírá pravou podstatu – nikoliv omylu, nýbrž záměru.

233 trestů smrti uložených Státním soudem od října 1948 do konce roku 1952 nemohlo být – i kdybychom uvažovali pouze statisticky – justičními omyly, nýbrž logickými následky totálního bezpráví.

* Nesmí nás oslepit ani hrůzný soudní či mimosoudní statistiky. Moderní diktatura nemusí postupovat cestami svých diluválních předchůdců. Pro rafinované metody útlaču jsou spíše charakteristické psychiatrické léčebny než věznice, spíše psychóza bezmoci než strachu. I tento stav totálního otupění je budován na zvůli oděně do slupky práva. Z tohoto hlediska bych zaznamenal na přední místo seznamu „právního nepráva“ spíše čs. systém složitých právních pochodů, jimiž se občan-vlastník rodinného domku dobře k poznání, že svého vlastnictví nemůže užívat, než primitivně zdůvodňované rozsudky hrdelních tribunálů z 50tých let. Ustávaný občan v labyrintu byrokratických strašidelných zákmků je stejně neschopný odporu jako Remarqueův musliman č. 509. jehož jediným životním projevem je dýchání. Jestlé méně – formálně zdůrazňovaná jiskřička naděje, která se znovu a znovu ukazuje být pouhou fatou morgany, ubírá síly postupně, a tím jistěji. Schopnost prohlédnout houštiny paragrafu je schopností orientovat se v bludisti a tedy prvním předpokladem akce.

* Je-li idea práva onou syntézou spravedlnosti, právní jistoty, účelnosti a svobody člověka, jak jsme se ji naučili jako moderní lidé chápat, je všechno, co je používáno k realizaci násilí a nepravdy, jeho pravým opakem. Nehovoříme tedy o právu, nýbrž o jeho negaci, nazýváme věci pravými jmény. Nečiníme-li tak, přijímáme hru svých protivníků. Naopak – už pouhým upřesněním pojmů postupujeme – nejméně o odkryté klamně pozice.

tomáš lindt

o upalování jana husa

... a vedro bylo takové, že obočí již dávno nebránilo potu stékal přímo do očí, vráskami zivrdlými soli, k bílým bezhlesým ústům, jejichž rty se téměř neustále pohybovaly; byl to úporný zápas rtů a posledního pusta, rty měly stejně málo naděje jako mivají osamělé nohy v pouštních dunách, a byly stejně usilovné, i když se již třely jen těsně o sebe, aby jazyk ve vyschlé dutině neztěžkl příliš.

Sluneční žár hned zrána spoutal vitr. Bylo třeba mnoho lsti, úskoků a síly, než se podařilo uzavřít vitr do vlastních kruhů, unavit jej v nekonečných klikkách a posleze zapudit malátný vzdušný proud do ostrých puklin rezivě země a do žhavých skalních dutin. S postupujícím létem jej žár zmáhal rychleji, každého dne se ozýval teninký hlas žalu dříve, kdy vše se chvělo bzuchice ve vyšších a vyšších tónech, volající po návratu čerstvých větrů a vláhy.

Žár vládl despoticky, nehybně jako pohled dravčích očí, to on oddechoval stromy od kořenů, listy od větví a bolest od naděje a ducha od těla.

I ruce přestaly patřit horečnatým tělům, o jejich pohybech mozek už dávno nerozhodoval, a stejně se oddělil od očí pohled, který prchal před výhní za obzor, a stejně myšlenka mijela vědomí.

Ruce konaly desítky automatických pohybů, smýkaly kartáči po zplstnatělém suknu, krouživě, potom podél zelených bakelitových knoflíků, křečovitě i zcela nedbale a lině. Těžké hnědozelené oděvy dýchaly horce potem až se ovzduší stávalo tísnivé tělesné.

A oči utopeny v potu bloudily po pláni jílů a puklin jakoby silnice nabyla prvního vědomí po oslnění spleti nočních blesků.

„Šestého července“, pohnuly se rty, „šestého července...“. Sykot prořval vědomí, ale pohled se zvedl vysoko nad pláň a zapadal do tetelického se vzduchu, to mozek se opět zastřel a v uších začalo hučet. I pot v očích přestal pálit, pláň se stíla s oblohou v pulsující rudě.

Šestého července.

Prachu pod kartáči neubývalo. Ruce neumdlévaly, ale chtěl-li by je někdo pobídnout ke spěchu, nevedlo by se mu (chvílemi se ozýval hlas ospalého poddůstojníka), i když potom bylo ještě nutno vyčistit zbraně i šedivé plynové masky s článkovanými trubicemi, na které přisedal nebesky modrý filtr.

Zatímco se pohled vzdaloval dál a dál, zatímco hukot vytěšňoval z uší okolní svět, odrážel se vzruch šestý červenec mezi čelem a zadní klenbou lebky. Zpočátku úporně a stejnoměrně, ale pak sevření povolilo a dutina byla stále menší a menší, až z hlavy zbylo jen zrunko znělého prachu v chvějícím se vzduchu, který smácel povrch předmětů v lesku tokoucího kovu.

Šestý červenec rozpoltil toho léta tělo na hrst údů a smyslů.

Urpení se stalo mírou času, pro každou část těla plynul čas jinak – srdeční ozvy čas těla již neodměřovaly, co věděly rty či nohy v té chvíli o srdci.

A rozdělené údy, ústroji zraku a zažívání a dýchání pulsovaly, jejich funkce se rozbíhaly a opětovně náhodou setkávaly, aby mohly, být na okamžik, pocítit ztracenou harmonii. A v celém tom chaosu a peristaltickém vlnění, svírání a znovuoživování probíhalo chvění: ...šestý červenec, šestý červenec... A rychleji a rychleji, až se tělo rozlázalo tak, že hrozilo sesutím, výbuchem v té tetelici se žhavé hmotě vzduchu. Ruce dokončovaly své dílo a nastoupila chvíle, kdy se mozek sešel, aby dal tělu pokyn ke zformování, mozkem však projel blesk a všechny orgány ztrnuly. Ústa se otevřela, jazyk se oddělil od patra, plíce vytlačily proud vzduchu přes hlasivky a rty zašepaly: „... a teď, ve chvíli vyčerpání bojeschopnosti, nastala tvá poslední chvíle, Mistře Jene...“. Slova se vznesla do rudého dýmu prachu, který stál nad ležením vojáků, následovaná pohledem, který se rozlil do té pastvině mimovolných myšlenek.

zlatica hrnčiarová

dovolíš mi vstúpit' domov?

Prst ako vtáča ľahučko d'obe na dvere. Dovolíš vstúpiť pútnikovi? V uzlíčku nesie bolesť jak popraskaný chlieb. Prichádza k tebe bez odedze, ľamaný, zimou. Dlane mu osireli, zvetrala tvár. Svet plný ľudí a on je tu sám. Prst ako vtáča klope bojazlivo.

Dvere sa zlomili v pántoch. Izba je tmavá. V kúte sa krčí lavica, vedľa nej stól, kus ďalej pohovka, tu zasa, sálajúc teplom, pec.

Vkročil dnu pútník. Pokľakol. Dlane sú ružencom, molitbou ston. Z očí mu vypadla prsť. Vyklíčil strom. Izbu zalieva svätožiara. Krčiaztek s vodou sa zmenil na prameň. Skláňa tvár k nemu pútník i dlane osirelé. Voda je mäkká ako tlkot srdca. Pohľadza, láska. A dlane pútnika sa menia na kalich. Dvíha ho a lačne pije. Do dna.

Pred domom uzlíček prázdny jak psiča skučí.

Jaroslav Hovadík: Portrét mladé ženy. Z výstavy skupiny výtvarníku Guderna, Hovadík, Koblasa, Valenta v The Merton Gallery, Toronto.

jan
schneider

*

salonek dočasně uzavřen

Než rafie pouličních hodin na křižovatce Italské ulice a Vinohradské třídy dosáhnou dopoledne desáté, před vchodem do hostince U Anduly netrpělivě postává hlouček. Dá se převést na společného jmenovatele: neodbytná ranní žízeň. Ve dveřích zarachotí klíč a ubledlá servírka se tváří tak nevražlivě, jakoby do lokálu pouštěla nikoli hosty, ale nevitane nepřátele.

*

loupež století

Tak se nám to, pánové, zase všechno krásně normalizuje. Vejčepní zas točí pivo normálně pod míru, lidi na sebe štekají po ránu v tramvaji, vobchody sou plný azbuků, a prodavačky sou z toho zoufalý.

Včera sem viděl jednoho azbuckýho lampasáka, jak kupuje boty. Prodavačka se ho ptá na barvu a na číslo, ale von mávnul rukou a povídá: — Nicevó! — a skoupil čtyry regály, jak to tam stálo a leželo.

Stará sháněla plínky. Nejsou. Vsadím se, že si z nich dělají lvani vonuce do půlitrů. A dyž si člověk zapne rádio, přestává to mít gaš. Všechno by se to dalo klidanko vydržet, kdyby v toho nekecali starý, známi papaláš, kerý má už člověk léta přečtený.

Tudle sme stěhovali jednoho takovýho revolucionáře z povolání do novýho kvartýru. Zabral ho po jednom doktorovi, co zdrh' za kopečky. Kšeft za všechny prachy! A co sme si u toho vyslechli! To bylo furt: — Soudruzi, vopatrně, ať se la skříň nepoškrábe! Pozor na malbu! Ten gauč, přeneste, soudruzi, do vedlejšího pokoje! — a soudruzi bejčeli, až se z nich lilo.

Ještě ke všemu se nám motal pod nohama jejich malej kluk a stříkal na nás vodu z pistolky. Nakonec to dokopla milostivá paní soudruhová, když toho spratka vokríkla: — Jaroušku, nestříkej na soudruhy dělníky! —

Jo — a místo tuzeru nám ten baťuňář podal soudružsky ruku. Dobrý, co?

Z týdlety noblesní šťace sme jeli na druhou, kousíček za Prahu. Každěj žízeň, že by se vo ni moh' vopít, a tak sme vyhlíželi hospodu jako dromedář oázu. Že to byl pechový den, musel stát před putykou malej sovětskej transportér a v hospodě samozřejmě azbuci. Kousali pivo. Říkám kousali, páč voni nepijou, voni pivo žmoulají jak chleba a sypou si do něho sůl. Maj' při tom děsnou radost, že jim to víc pění.

Hospodskej byl z nich celej na větví, to na něm bylo vidět, a parta chlapů v rohu vztekla mastila mariáš. Dali sme si každě jedno tvrdý, zaplatili sme — a ani nevím, jak to přišlo, prostě sme se na sebe podívali, a jeden po druhým sme se vytrousili ven.

Lojza začal vymádat hevery; nemusel nám nic říkat. Hned sme věděli, vo co mu de. Netrvalo to snad ani mžik — a panceřáček byl v našem stěhováků. Franta zabouch' zadek, vodpliv' si a povídá: — Gentlemani, tohleto je loupež století! —

Dyž sme vocaď vyjžděli, řvali sme smíchy. Ale jak sme se blížili ku Praze, docházel nám humor. Copak, vyfouknout ten panceřák, to byla legrace. Ale co teď s ním?

Chtěli sme ho hodit do Vltavy. Ale báli sme se, že při tom nízkým stavu vody bude čouhat ven. Franta je blázen. Chtlé ho vodlířovat na zahrádku k tomu papalášovi, co sme ho ráno stěhovali, ať prej si ho postaví na věčný čas do alpinky místo trpaslíka.

Sedávám u rohového stolku v salónku, na záda mi dopadá sprška slov, zvonkohra sklenic a staccato kroků nedospalých číšníků.

U výčepu zaujmají polohu stojícího střelce zkušeni, ostřílení bojovníci. Začínají odjížďovat půlitr nabitě zkalenou žlutí s neposlušnou pěnou. Pak se ozývají první nesmělé přestřelky, krátké i delší dávky slov, vypalené bez míření, poslepu. Na mě jsou hodní; neubližují mi. Asi mě považují za neškodného blázna. Vážím si té pocty. Sedím a poslouchám jejich vyprávění, v němž se jako do mozaiky skládá obrázek tragikomedie, hodný označení kontrarevoluce po česku.

Tak začíná svou knížku povídek z pražské ulice po srpnu 1968 známý textař písní a básník Jan Schneider, autor muzikálu Gentlemani s hudbou Bohuslava Ondráčka, který uvádělo Hudební divadlo v Karlíně. Spolu s Ondráčkem napsal Schneider kromě jiných písní především Rekviem, která zněla z pražského rádia za prvních dnů okupace. Zatímco Gentlemani měli loni západoněmeckou premiéru v Gissenu, psal jejich autor ve Steinebachu nedaleko Mnichova své nové verše a povídky. Jsou věnovány jeho zážitkům a setkáním s prostými pražskými lidmi, kteří po 21. srpnu dali průchod svému zklamání a rozhořčení nad nezákonným vstupem vojsk pěti zemí na naše území po svém, jako Švejkovi dědicí, kteří ani v nejtěžších okamžicích neztrácejí svůj osobitý český humor. Tím jsou svému čtenáři hrdinové Schneiderových povídek dvojnásob blízcí. Nyní dostala sbírka povídek svou konečnou podobu a je připravena k vydání v nakladatelství Bohemia. V české verzi pod názvem „Salonek dočasně uzavřen“ s podtitulem „Zbraslav není Sarajevo“.

Mezitím, jak jsme se pozděje dozvěděli, začal před hospodou péknej fofr. Azbuky mohla klepnout pepka, když zjistili, že mají vojenskou techniku v čudu. Byli v trouble s celým svým marxleninismem, páč nemohli najít žádnou stopu, ačkoliv k tomu místu povolali policajty i se psama. Nakonecprej usoudili, že jim ten transportér vyfouk' nějaký kontrarevoluční vrtulník; zburcovali kde koho, i hasiče, kerý pak tři dny s policajtama prošťuchovali bidlama Labe. Nic nenašli.

A taky nic najít nemohli, jelikož Lojza dostal světovej nápad: vzpomněl si na svého brácha, kerej dělá vrchního opraváře v nedalekém státním statku. A tak sme tam zajeli.

— Vezem ti dáreček vod sovětskejch turistů, — řek Lojza bráchovi, kerej na nás zíral, jakobysme s tím stěhovákem spadli s Marsu.

Dyž si ten dáreček prohlíd', posunul si čepici, poškrábal se pod ní a povídal: — Dobrý! — Pak ukázal na starý pluhy, sekačky a různý jiný krámy. — Dobrý, беру. Tady v tom harampádi ho zaručeně nikdo hledat nebude. —

Jako správný český člověk si ten pancéřák začal vodborně prohlížet a hned zjistil, co se mu z něho šikne. Pásy prej na traktor, pancéřový pláty na střechu kravina, aby kravám neteklo do žlabu. Stejně už půl roku nemoh' sehnat krytinu. Jásal nad každým šroubkem a maticí. Prostě poznali jsme, že ten pancéřák přišel do povolanojch zlatejch českých rukou.

*

mlčící zemí

Maratón osamělých nocí běžím
zvoním už v hrdle vysychá
poslední úder padá z mrtvých věží
úkosť se plazí do ticha
Ozvěna kroků marně vyčítavá
ode zdi ke zdi se potácí
utopte zbylá slova hravá
než studny vodu poztrácí
Mlčící země neprozradí pramen
když se jí proutkař nedotek'
Nad bledolícím pustým ránem
táhnou se kouře samotek
Neboj se láska bouřek za svítání
Snad umřu — co se může stát
Mým nocím velkých odříkání
dej slavně zvony rozhoupat

Připravila Libuše Jelínková

dopisy dokumentují dobu

kolem diskuse

Dostáváme jich v poslední době velice mnoho. Tak mnoho, že na všechny nemůžeme — při nejlepší vůli — odpovídat. Dopisy čtenářů... obraz myšlení, tužeb a přání neznámých.

V poslední době má však velká většina dopisů společný nosný motiv: „komunisté v exilu a my“, nebo také „my komunisté v exilu“. Problém, který není jistě nijak lehký, který si vynucuje každodenní debaty. Snad také proto, že pohnutky každého z nás k odchodu z vlasti byly tak trochu jiné, snad proto, že každý z nás je jiný než ten druhý (za což zaplať Pánbůh!).

Původně jsme nechtěli rozvíjet tento problém na stránkách TEXTu. Avšak i tento problém je obrazem tzv. „čtvrté exilové vlny“. Proto dnešní dopisy hovoří tak diametrálně odlišně. Nekomentujeme je zcela úmyslně, čtenář si jistě vybere sám z názorů, se kterými je i není možné souhlasit. V jejich zveřejnění je naše přednost — ve srovnání s tiskovinami doma.

se souhlasem všeho lidu?

(Prosím, aby byl můj dopis zveřejněn, aby i nám byla dána možnost se bránit.)

Ve všech krajanských novinách, i v Textu, je jasněji či zaobaleněji napadána komunistická strana, její poctivé členy nevyjímaje. Doma podávají soudruzi falešné sebekritiky. Obojí je nesprávné a zcestné. Jednali jsme podle svých nejlepšíků sil a schopností a vědli jsme lid tak, jak nejlépe bylo možné. Oprávně jsme se přitom o souhlas všeho pracujícího lidu. Jestli jsme plně neznali jeho pravé smýšlení a názory, nebylo to jistě naší vinou. Dosud se nemohu smířit s myšlenkou, že názory, které čtu ve Vašich novinách by byly skutečným názorem většiny.

Podíl těch nepartajních na tragedii národa není o nic menší než nás, kteří jsme se aktivně účastnili politického dění. Je velmi jednoduché najít si teď obětinního beránka a unisono prohlásit — vinní jsou komunisté. Je velmi jednoduché odvádět odpovědnost do někčích rukou a pak jen dobrovolně přihlížet, v koutku nadávat a nesouhlasit, radovat se, že takhle to samozřejmě nejde a pasivně čekat, jak

to dopadne. Když jsem se v srpnu 68 obrátila s čímkoli na nestraníky, odpovědi bylo významně krčení ramen a něco jako „došlo na moje slova.“ Nikdo z nich se ale před srpnem neangažoval, ani za mnou s žádnými pochybnostmi nepřišel. Veřejné stranické schůze, které by jistě plno věcí pomohly objasnit, které by vytvořily záchranný mostek mezi straníky a nestraníky byly v té době načisto zesměšněny, aniž by se ovšem nahradily jinou populární formou výměny názorů. Pracovala jsem na Václavském náměstí v zahraničním odd. Čs. filmu a spolu se soudruhem Šolcem, nyní v USA, jsem měla jeden z rozhodujících vlivů na vydávání výjezdních pasů všem filmovým pracovníkům. Zrovna tak, jak jsem se před srpnem držela do písmene všech platných, většinou bohužel nepsaných zákonů o vydávání výjezdních doložek, zrovna tak jsem po srpnu, po obsazení země vojsky spojeneckých armád, tyto zákony přestupovala a pomáhala a zachraňovala co se dalo. Cítila jsem to jako ne lehkou povinnost, protože to bylo poprvé, co jsem ponužovala stranické zásady. Snad si na mne v této souvislosti vzpomenu mnozí, kteří vyjeli za hranice v hodině dvanácté a už se nevrátili. Velkou oporou v mé činnosti byl mi i můj muž, pracovník min. vnitra, který se mi v nejtěžších chvílích našeho národa svěřil s tím, co vše nás ještě čeká a na koho se

Z italského Relazioni.

co připravuje. Píšu o tom proto, že snad všichni ti proklínání komunisté nejsou přece jen tak černou ovčí, jak by se podle Vašich novin mohlo neinformovaným, zvláště mladým lidem zdát. Vždyť i já, komunistka, jsem dávala všanc svou existenci.

Zachraňovat nebylo vždy jednoduché. Ani za Dubčekovy éry se nevydávaly cestovní pasy tak jednoduše, jak se laikům zdálo. Často se žádosti mnohokrát přešetřovaly a žadatelé nesměli být sdělena příčina ani průběh řízení. Nezřídka jsem intervenovala za lidi s kolísavým postojem k našemu státu a zřízení jen proto, že jsem věřila, že důvěrou je jim třeba pomoci najít správnou cestu zpět ke svému národu.

Všechno dopadlo tak, jak nakonec muselo. V únoru letošního roku jsem byla nucena proti svému přesvědčení, proti své vůli opustit vlast... To taky za Vás, přátelé, kteří nás kamenujete. To taky za Vás, za těch několik desítek bezpartijních...

Mnoho se mluví o politickém programu nás, emigrantů. Myslím, že bychom měli vycházet z naší dlouholeté tradice, ze spolupráce a soužití se Sovětským svazem, ať se již zachoval jakkoli. Vždyť klopýtnutí je lidské a navíc — věřme, že to vše bylo v dobré vůli. I my tedy bychom měli stále zdůrazňovat svou sounáležitost k němu a k domovu. Neboť věřím, že přijde den,

kdy Sovětský svaz pochopí naše dobré úmysly a sám nám pomůže jít cestou, kterou bychom si přáli.

Marie Vyhldalová-Ciglerová.
Bad Vöslau bei Wien

díval jsem se špatně kolem

V lednovém čísle TEXTu říká spisovatel Ladislav Mňačko: „My jsme cosi prohráli, my jsme cosi prohráli definitivně. My nebudeme moci národu už nic vykládat a pokoušet se mu dávat nějaké impulzy“.

Přesně takové pocty mám i já, třebaže jsem doma nebyl (a ani v exilu nejsem) žádná špičková osobnost ani ze intelektuálů. Byl jsem pouhým členem KSČ, jsem dělník. Ale věřil jsem jako tisíce jiných, že strana i idea, za kterou řada čestných lidí položila životy, nemůže být špatná. Věřil jsem, že to, co strana podniká, je správné. Pochopitelně, že za kulisy toho všeho jsem jako řadový člen strany neviděl, a když po lednu 1968 vyšla najevo všechna ta svinstva, která byla ve jménu ideologie páchána, zhroutil jsem se a uvažoval jsem již tehdy, že ze strany vystoupím. Byli zde však lidé jako Dubček, Smrkovský, Čisár, Kriegel, Šik a další, jejichž otevřenost, s jakou jednali, dávala naději, že strana dokáže svou reputaci napravit.

Žel, stále ještě ve světě platí, že kdo má silnější píšť, má i „pravdu“. Tato píšť dopadla 21. srpna 1968 i na mne. Dnes už musí být jasné i panu Husákovi, že celá ideologie současného komunistického hnutí se stala lží. Nic na tom nemění prohlášení komunistů Francie, Itálie nebo Švédska, neboť tyto strany dnes, i když jsou někde i početně silné, naprosto nemohou svým vlivem zasáhnout do činnosti centrálního vedení v Moskvě.

Nemohu proto dnes nic jiného dělat, než to, co jsem udělal. Na protest proti minulým dvaceti letům, ve kterých jsem stál v řadách organizace, která by byla v Norimberském procesu odsouzena stejně jako NSDAP, na protest proti zradě generála Svobody, dr. Husáka, inž. Černíka a dalších komunistů, na protest proti proradnosti Brežněva, Kosygina, Ulbrichta, Kadára a dalších, jsem odešel s rodinou do exilu.

Moje rozhodnutí bylo nutné, protože chci-li si zachovat čistý štít, mu-

sim se zřítí toho, čím jsem žil. Dvacet let však vrátit zpět nemohu a napravit svůj omyl zřejmě také ne. Snad jediné částečně, a to ve svých dětech. Z těch chci — i když v cizině — vychovat čestné lidi, kteří by jednou nemusili prodělávat stejnou duševní krizi, kterou se probíjím již přes dva roky já.

Zkrátka a dobře: díval jsem se špatně okolo sebe.

Václav Rubeš,
bývalý námořník na lodi Brno

politická hra?

Polednový proces bývá často ličen jako hnutí vyvolané spontánní reakcí ujařmovaného obyvatelstva. Duch lidu pochopil dějinnou šanci. Takový názor je jednostranný a svědčí o značné dávce naivity těch, kteří jej vyznávají. Polednový proces byl výslednicí dlouhotrvající politické hry uvnitř komunistické strany a spontánního ohlasu veřejnosti. Šik, Mlynař, Spaček, Kriegel a další byli komunisty většinou již před druhou světovou válkou. Zbavili se v osmašedesátém roce svého přesvědčení, nebo jim šlo o důsledné zbavení komunismu stalinských úchylek? Neboť, jak všichni víme, má dnešní stav v Sovětském svazu a ostatních takzvaně socialistických zemích velice daleko k myšlenkám Marxe i Lenina, Marx, Lenin, Trocký, Bucharin, Deborin, později Korsch, Lukacs, dnešní Marcuse, Garaudy, Goldmanna, Petroviče a další, mají málo společného s dogmaty, které nám marně vtloukali do hlav v hodinách vědeckého komunismu. Konečně, všichni slušní lidé nemohou souhlasit se společenským uspořádáním, v němž si jakákoliv skupina osvojuje právo potlačovat nebo manipulovat ostatními. Skupina označená „slušní lidé“ se spíše diferencuje volbou prostředků. Lenin nebo Gándhi a Masaryk? Je vůbec správné křást Masaryka a Lenina do protikladu? Neznáme-li morálizování a přísné distancování od toho, co je v rozporu s našimi svědomími, vlastně útek od problému?

Jiří Smrč

útržky z kalendáře

„Takové čachre tu teda nebudó!“, zvolal strýc Kouvřzka a praštil nohou od židle do hospodského stolu. Ogaři ze Studénky jako na povel vstali, vzali do rukou čákaný a sunuli se velice výhrůžně k onomu rohu místnosti, kde si slizovíci léčili rozbolavělé nohy návštěvníci tradiční pouťi ke svaté Anně. Návštěvníci ze sousedních Brdáněk. Historizující písničkáři by v té chvíli asi zamotali tu známou „Padla šacka, padla na sále“. Studénka a Brdánky, to bylo totiž něco jako oheň a voda, nebo, chcete-li, jako Přerov a Košice, Pardubice a Hradec.

Hledači „zdravých jader“ dneška by tuto obranu nezadatelných práv Studénky označili jistě za „nezdravý jev bujícího lokálpatriotismu“. Snažili by se ony šackující se furianty uklidnit vhodným řečením, například administrativním spojením obou obcí a dosazením předsedy společného Jednotného zemědělského družstva z aparátnické nomenklatury partaje odněkud ze severních Čech.

Není však možné se tomu vyhnout. Není úspěšné možné přesvědčovat kluky z Podolí, že ta jejich „váčka“ s Vyšehradem „je na draka“, že všichni jsme na jednom, vltavském břehu. Pro příklady této lokálpatriotické činnosti je možné sáhnout kamkoli, i k nejmoudřejším z moudrých, k sovětským ochráncům. Bába na kolonádě v Pjatigorsku mě tenkrát zapřísahala u všech možných ikon, že ta místní voda, ta pjatigorská minerálka, se nedá s tou sousední, s kislavodskou ani srovnat. Neboť: „Občane, lépe se po obou sice zažít, to jo, ale, vot, u nás, v Pjatigorsku zastřelili Lermontova! A pak — ta voda tady jde i na

potenci, to je přímo pramen lásky! Tak je to občane!“

Dal jsem si tenkrát koňak. Přítel Vejmelka, pln neutuchající potence, prožil zbytek dne se střežícím kateřem, vzpomínaje v hrůze na podobnou chorobu z mexických olympijských her, na proslavenou „Montezumovu pomstu“. Následky byly totiž přesně stejné. A když už jsem u těch olympijských her: reprezentanti sovětských sportovních funkcionářů, soudruh Čajkovskij, se dal po návratu z Amsterodamu slyšet. Vytkl v časopise Sovětskij sport: „Takové politikaření je odsouzenéhodné!“, a na rozdíl od strýca Kouvřzky ze Studénky, na závěr pouze nepraštil do stolu nohou od židle. Neměl to ostatně zapotřebí, ogaři z redakce Sovětského sportu byli spokojeni, když vyšplouchl ze svého kbelíčku trochu jedu.

Stalo se totiž nedáno v Amsterodamu neuvěřitelné. Členové Mezinárodního olympijského výboru zvolili pro olympiádu 1976 Montreal místo Moskvy. Slovy náměstího soudruha Čajkovského se stalo tedy přesně a doslova toto: „Členové Mezinárodního olympijského výboru se rozhodli nedopustit uspořádání olympijských her v hlavním městě socialistického státu, ačkoli Moskva měla nepochybně větší právo na uspořádání“. — Konec Čajkovského jedu.

Pletichy (nebo jak s oblibou v hospodě volával strýc Kouvřzka „čachre“), prý umožnily, že většina blasů byla v Amsterodamu ve prospěch Kanady. A to je — jak tvrdí soudruh Čajkovskij — „odsouzenéhodné“.

Je-li pravda, že nebožtíci se čas od času demonstrativně otočí v hrobě, musel po tomto Čajkovského „nezdravém patriotismu“ chudák pan Pierre Coubertin na místě svého odpočinku doslova rotovat. Základem jeho olympijské myšlenky totiž bylo — a zaplať Bůh, dosud je — zúčastnit se. Lhostejno kde a lhostejno s jakým výsledkem. Leč: pan Coubertin minil a soudruh Čajkovskij mění. Ono to v té zemi „svobody“ totiž asi nejde leckomu na rozum, že je možné prostým hlasováním rozhodnout i jinak. Tak snad tedy teď praštíme do stolu nohou od židle a zvoláme: „Takové čachre tu teda nebudó!“. Nebo se přece jen přestane veřejně ztrapňovat?

Pochybují. Zprávu ze Sovětského sportu přetiskla velice ochotně pražská Práce.

JAROSLAV KUČERA

z galerie našich spolupracovníků
fotograf josef rakušan

CCC Books připravil pro čtenáře TEXTu velkou letní nabídku knih. V NSR zasíláme knihy na dobírku, v ostatních zemích jako balíček s účtem. Prosíme zájemce, aby neposílali peníze předem, některých titulů máme totiž malé množství a objednávky budeme vyřizovat v pořadí, v jakém dojdou. V každém případě dostanete objednané knihy do 10 dnů, v zámoří do 4 týdnů, ovšem přihlásíte-li se včas.

CO JSME TEDY PŘIPRAVILI NA LETNÍ DNY?

Česká a slovenská literatura			
01-0008	Pazourek	Jízda za Marii	kart. DM 10,—
01-0017	Scheinplügová	Přežitá smrt	váz. DM 11,—
01-0018	Mucha	Studené slunce	váz. DM 9,80
01-0027	Páral	Milenci a vrazi	váz. DM 19,40
01-0050	Páral	Katapult	kart. DM 7,90
01-0051	Pazourek	Ústup z hranice	váz. DM 14,—
01-0061	Kautman	Nádherná rovnováha	váz. DM 12,70
01-0062	Maršáček	Než sestoupí noc	kart. DM 6,40
01-0012	Světlá	Vesnický román	váz. DM 14,—
01-0013	Toman	Člověk odnikud	kart. DM 9,—
01-0015	Křenek	Výčep ve dvoře	brož. DM 8,—
01-0023	Strnadel	Noc v patách	váz. DM 9,—
01-0024	Pick	Spolek pro ochranu zvířat	váz. DM 9,—
01-0026	Lacina	Snobi táhnou	váz. DM 14,80
01-0028	Sládková	Klec	váz. DM 9,—
01-0031	Vrbová	Dálkové povídky	váz. DM 8,40
01-0034	Čapek	Krakatit	váz. DM 12,40
01-0035	Kupka	Zkáza křižníku	váz. DM 10,—
01-0038	Durych	Masopust	váz. DM 12,30
01-0039	Vostřá	Vlažná vlna	váz. DM 12,30
01-0040	Horáček	Muderlanti zpod Zálého	váz. DM 12,90
01-0041	Durych	Boží duha	váz. DM 12,80
01-0042	Čapek—Chod	Turbína	váz. DM 13,90
01-0043	Kaláblová	Přítomný čas	váz. DM 11,20
01-0044	Hašková	Odchod bez řadů	váz. DM 9,—
01-0045	Loukotová	Není římského lidu	váz. DM 15,30
01-0048	Reimerová	Barva slunce	brož. DM 5,20
01-0049	Třebízský	Na slánských stínadlech	kart. DM 5,20
01-0052	Piáček	Chlapík	váz. DM 17,80
01-0053	Sekera	Děti z hliněné vesnice	váz. DM 17,20
01-0054	Baar	Holoubek	váz. DM 15,40
01-0056	Jirásek	Skály	váz. DM 16,80
01-0057	Kantůrková	Po potopě	váz. DM 14,20
01-0058	Kubátová	Muzikantský řemeslo	brož. DM 6,—
01-0059	Morávek	Byl na Sázkavě přivoz	brož. DM 6,—
01-0060	Galuška	Slovácko sa sudi	váz. DM 11,80
01-0064	Stýblová	Mne soudila noc	kart. DM 7,10
01-0066	Svozilová	Vysoké napětí	váz. DM 11,90
Česká a slovenská poezie			
02-0006	Seifert	Halleyova kometa	váz. DM 12,80
Literatura pro mládež			
06-0005	Fajtl	Sestřelen	váz. DM 15,30
06-0010	Březovský	Tajemný hrad Svojanov	váz. DM 14,40
06-0011	Běhounek	Fregata pluje kolem světa	váz. DM 19,20
06-0012	Amicis	Srdce	váz. DM 14,10
06-0013	Corbelli	Chrámový tygr	kart. DM 8,60
06-0014	Collins	Černá slonovina	kart. DM 8,60
06-0016	Molyka	Záležitost samých A	brož. DM 4,20
06-0001	Foglar	Chata v jezerní kotlině	kart. DM 7,20
06-0008	Mašinová	Z dávných dob	váz. DM 14,90
06-0009	London	Bílý tesák	brož. DM 7,80
06-0015	Rada—Žák	Dobrodružství šesti trampů	váz. DM 13,90
06-0017	Crompton	Jirka postrach rodiny	kart. DM 8,90
06-0018	Lambert	Delfin	kart. DM 9,60
Reportáže — lit. faktů			
07-0005	Volek	Kennedyové	váz. DM 15,80

Detektivní literatura

08-0012	Lanoux	Zločin v královském kanálu	kart. DM 7,90
08-0013	Poc	Vraždy v ulici Morgue	kart. DM 9,80
08-0014	Brabenec	Pozlacené mříže	brož. DM 9,—
08-0016	Kraus	Taková hořká smrt	brož. DM 7,30
08-0016/A	Štěpánek	Svědék nepromluví	brož. DM 9,90
08-0020	Kemelman	Rabin v pátek zaspal	váz. DM 9,70
08-0026	Sedlmajerová	Od večera do rána	brož. DM 7,60
08-0031	Borovička	Mistři tajné služby	váz. DM 18,40
08-0032	Sczepovska	Kletba dědictví	váz. DM 14,20
08-0034	Skutina	Krimi archiv	brož. DM 9,40
08-0036	Golombowicz	Chem. příběhy Sherl. Holmes	váz. DM 12,—
08-0042	Seyersová	Vražda potřebuje reklamu	kart. DM 9,80
08-0037	Wehner	Sach zločinu	váz. DM 18,40
08-0040	Vachek	Devatenáct klavírů	kart. DM 7,—
08-0045	Simenon	Maigretův revolver	brož. DM 9,80
08-0044	Marek	Panoptikum starých kriminálních případů	kart. DM 8,90
08-0006	Mc Bain	Koho zvolil vrah	brož. DM 9,40
08-0010	Horror	Lupiči mrtvol	brož. DM 9,—
08-0021	Mc Bain	Zabiják	brož. DM 8,80
08-0024	Stevenson	Tajemný sud	váz. DM 13,20
08-0022	Prošková	Černé jako smola	brož. DM 8,80
08-0023	Hejzman	Hodina opožděných chodců	váz. DM 11,80
08-0025	Leblanc	Dutá jehla	brož. DM 8,60
08-0027	Volák	Vrah v šarlatu	váz. DM 11,20
08-0030	Lazarová	Kavčí pírk	brož. DM 9,—
08-0033	Alingham	Markýz a smrt	brož. DM 9,—
08-0035	Fiker	Pán stínů	brož. DM 9,80
08-0038	Waldorf	Vrah z Wembley	brož. DM 9,60
08-0039	Fiker	Zinková cesta	váz. DM 10,40
08-0043	Erben	Efektivně mrtvá žena	

Světová literatura

11-0007	Braine	Místo nahoře	kart. DM 10,60
11-0009	Sedlmayerová	Láskám hrozí smrt	váz. DM 8,60
11-0012	Truman	Chladnokrevně	váz. DM 13,20
11-0015	Duhamel	Půlnoční zpověď	kart. DM 6,—
11-0017	Balzac	Succubus	váz. DM 12,20
11-0018	Engelhardtová	Loď do Grónska	kart. DM 8,60
11-0021	Wain	Menší nebe	váz. DM 9,90
11-0022	Shaw	Lucy Grownová	kart. DM 11,20
11-0025	Feuchtwanger	Bratři Lautensackové	váz. DM 17,80
11-0014	France	Růžový budoár	váz. DM 7,60
11-0011	Mrožek	Útěk na jih	váz. DM 14,10
11-0016	Verga	Mistr don Gesualdo	váz. DM 16,90
11-0023	Jeřemov	Mlhovina v Andromedě	kart. DM 8,90
11-0024	Boldyrev	Konec orla	kart. DM 8,90
11-0032	Heyerdahl	Ve znamení Kon Tiki	kart. DM 8,90
11-0031	Ross	Pan kaplan má třídu rád	váz. DM 11,80

Různé

09-0001	Sochová	Neporažený (Čížek)	brož. DM 8,90
09-0002	Štorkán	Když chytal Plánička	kart. DM 8,90
09-0003	Masopust	S mičem kolem světa	kart. DM 8,90
07-0006	Kludský	Život v manéži	váz. DM 16,40
16-0002	Stránský	V zemi opeřeného hada	váz. DM 13,20
17-0001	Vrabec	Velká kuchařka	váz. DM 39,80
17-0002	Fialová	Česká kuchařka	váz. DM 36,40

• Kromě těchto titulů — které expedujeme ihned — přijímáme objednávky na knihu dokumentů, názorů a faktů Jaroslava Kučery „Pražský srpen“ a na gramofonovou desku „21. srpen“, kterou natočil v pražských ulicích Sláva Volný. Vyjde v září tohoto roku.

Objednávky přijímá a vyřizuje

CCC BOOKS
8 München 22
Postfach 207
BRD

malý oznamovatel textu

Odpovědi na inzeráty odesílejte (není-li uvedena přímá adresa) na adresu redakce. Cena jednoho řádku 2 DM — v rubrice „práci hledá“ zveřejňujeme inzeráty bezplatně.

DVA LÉKARI,

internista a neurolog, poradí bezplatně krajanům v nemoci. Nemajetným dodáme v malém množství i léky. České dotazy se značkou zasílejte na redakci TEXTu. — Značka: „NEMOC“.

RAKOVINA

dlouhohrající deska Karla Kryla je stále ještě k dostání v CCC Books, 8 München 22, Postfach 207.

PRÁCI NABÍZÍ

• Zaměstnám za výhodných podmínek v podniku dobré úroveň: kuchaře, servírku (i na zaúčtování) mixérku (i na zauč.), paní nebo dívku do rodiny a k výchově 1 a půl leté holčičky. Zn.: „Dobrá perspektiva“ — T/2506

• Hledáme schopnou administrativní sílu v Mnichově. Velice výhodné, polodenní zaměstnání, možné i doma. — Zn.: „Jen solidní“ — T/2507.

• Hledáme skladatele a textaře pop-music z celého světa. Zn.: „Nápady“ — T/2502.

SEZNÁMENÍ

• 27letý, již občan NSR, majitel nového auta, se rád seznámí s krajanou. Zn.: „Možný sňatek“ — T/2501.

• 31roční, rozvedená, byt v Torontě, hledá krajana, dle možnosti vysokošk. vzděl. do 50 rok. pro přátelské dopisování. Zn.: „Prázdniny“ — T/2503.

IDF

Přípravný výbor IDF-AG (mezinárodní akce, společnost pro služby a výrobu) děkuje touto cestou za obrovský zájem o spolupráci, projevený na základě článku uveřejněného v minulém čísle TEXTu.

Prosí však o stropení. Zatím společnost činí kroky, aby v našem emigrantském podniku našly uplatnění všechny obory i jednotlivci ve vlastní režii.

Některé doporučené přihlášky nemohla pošta ještě doručit a vrátila je. Přihlášky pošlete proto na novou adresu: Dipl. Ing. Vladimír Sviták, 294 Wilhemshaven, Postfach 1202, BRD.

- Čech, 36/178, hledá seznámení s krajanou menší postavy do 30 let. Zn.: „Foto vítáno“ — T/3104.
- Čech, 36/180, štíhlý, vzděl., hledá zn.: „Česku“ — T/3105.
- Student z Kolína se rád seznámí s dívkou. Zn.: „Mám mnoho chyb“ — T/3107.
- Do 25 stav nerozhoduje Ruku vám podají dva „sameťáci“. Zde je debuchtace. Zn.: „Máš ji — druhou kamarádku?“ — T/3108.
- Strojní zámečník 28 let, Kassel, hledá dívku k seznámení. Je možnost emigrace

do USA (Los Angeles). — Zn.: „Rychle napiš!“ — T/3102.

ADRESY

• Sestry Senkýřovy Olga a Jana z Řičan u Brna. ozvěte se. Hledá vás Ctibor. Adresa v redakci. — T/2505.

Václava Staňka

z Příbrami s poslední adresou 319 First Ave, North Bay, Ont., Canada, hledá kamarád Jirka. — T/3103

RŮZNÉ

• Prodám nové vydání česko-německého velkého dvojdílného slovníku. Zn.: „50,— DM“ — T/2504.

LETCI POZOR!

Usilujeme o založení Sva- zu československých letců v exilu. Snažíme se o obnovení naší činnosti, překážkou invazí do Československa. Adresa: „Hlas nových“, Box 81, Postal Station „D“, Toronto 9, ONT., Canada.

text 70

československý nezávislý měsíčník

Czechoslovak independent newspaper, Tschechoslowakische unabhängige Zeitschrift.

Vydává Bohemia, Czechoslovak Cultural Committee. Šéfredaktor Jaroslav Kučera.

Adresa redakce: 8000 München 22, Postfach 207, BRD. Podepsané články nemusí vždy vyjadřovat názor redakce. Nevyžádané rukopisy se nevracejí. Toto číslo vyšlo 27. 7. 1970. Uzávěrka čísla 15. 7. 1970.

Cena tohoto čísla 1,50 DM. Tisk: LOGOS, München, Bothmerstr. 14.

V Kanadě se může platit šekem nebo Money Order na Eva Dentová, Post Box 253, Port Credit, Ontario. — V USA: Tripolis club, P. O. Box 2, Lake Avenue, Westchester County, Yonkers, New York.

V Jižní Africe: Poštovním šekem na Miroslav Holub, 15. Jara-canda Lodge P. O. North Rand Modderfontein, Transvaal, nebo šekem na TRUST BANK, Kempton Park, Konto S/014538/448 — (Miroslav Holub).

Předplatné: pololetní: 10 DM, 2,80 \$ (letecky USA, Kanada, Izrael apod. 3,50 \$, Indie, Jamajka, Již. Afrika apod. 3,80 \$, Brazílie, Honkong apod. 4,20 \$, Austrálie, Japonsko apod. 4,50 \$). roční: (se slevou na poštovním) 18,— DM, 5,— \$ (letecky USA, Kanada, Izrael apod. 6,40 \$, Indie, Jamajka, Již. Afrika apod. 7,— \$, Brazílie, Honkong apod. 7,80 \$, Austrálie, Japonsko apod. 8,40 \$).

Ceny pro zámoří jsou uvedeny v US dolarech.

analyzovat skutečnosti

Situace prvního a druhého odboje patřila ještě k typu osvoboditelských situací 19. století, s romantickým patosem hrdinství, morálními kategoriemi věrnosti a vítězící pravdy, vírou v osvobozujícího ducha dějin. Postavení třetího a čtvrtého exilu je jiné. Násilí zesurovělo, zracionalnělo a provádí praní mozků metodami, proti nimž je činnost pana Bretschneidera v rakousko-uherské monarchii hotovou idylou. V době, kdy zabránil dvou třetin československého vývozu Sovětským svazem je jeho „bratrskou pomocí“, akademik Szantó podkuje dr. Husákovi, že nikdy „nepočul taký moudrý projev, kncipovaný jasnou hlavou“ a předseda výboru „Pražského jara“ (toho hudebního) dr. Holzknecht si chválí demokratičnost naší současné kultury, přičemž mirou československé demokracie 1970 jsou ceny vstupné, vstupujeme do historické etapy nebývalé morální mizérie. I my „venku“ jsme volky nevolky její součástí. Národní skutečnost zůstane pro budoucího historika bohužel asi zase jen ona bidná „realita“ tam doma, kde je většina, kde se po každé ráně dějin znovu biologicky a duchovně obnovuje substance národa. Zachraňujeme-li zde jistou kontinuitu naší literatury, filosofie a vědy, bude to pro národ obehnaný osnatým drátem a cenzurnými informacemi přece jen vnější větev jeho kultury – nevyvine-li aspoň natolik fungující „samizdat“, jenž by byl schopen svobodné myšlení tam i zde propojit.

Naše národní substance je dnes jako ranou zasažený organismus, který v sobě zase musí najít sobě vlastní ochranné síly k dalšímu životu. Možná, že je tento návrat k normálnímu životu blíž, než si myslíme – ale právě proto je nutno neprovádět pouhou protiideologii vůči dnešnímu reakčnímu režimu doma, nýbrž předkládat pozitivní program terapie. Kdo jenom neguje, přenechává tím de facto hlavní pole aktivity negovanému. A tato aktivita Husákova režimu vsadila dnes všechno na přežitky tabuizované viny v socialismus, podle níž neexistuje jiná alternativa života než onen hrozný vykořisťovatelský kapitalismus, na jaký mnozí vzpomínají z let hospodářské krise ve třicátých letech. (Ličení „kapitalismu an sich“, při čemž jsou emocionálně využívány 130 let staré pasáže Engelsovy studie o postavení dělnické třídy v Anglii, je jedním z osvědčených triků propagandy.) Zdá se, že je to jedna z největších zábran, jež bude ještě dlouho stát v cestě skutečné demokratické normalizaci svobodného Československa. Zejména u marxistických intelektuálů je zakořeněná iracionální víra v triviální hegelovské schéma, podle něhož vlastně mělo všechno tak krásně „klapat“, nebýt jen zlých Rusů, Novotných, Šalgovičů etc. Tento iluzionismus je třeba lóčit. Je nutno pomoci všem kdysi věřícím a angažovaným vrátit se bez hanby a výčitek zpět k etickým hodnotám demokracie, s níž náš stát vznikl, a jež „v zájmu dobré věci“, v zájmu budoucnosti či v zájmu onoho hegelovského schématu v padesátých letech popřeli. Marxistický intelektuál stojí před povinností, najít odvahu k teoretickému uvažování, aby nakonec – i čistě marxistickou metodou – dospěl k nezaujaté analýze příčin mravního a ekonomického krachu sociální utopie, kterou začal ve „slavném Únoru“ s nadšením uskutečňovat.

Povinnost marxismu by měla být nejen napsat „Kapitál 20. století“, jak požaduje francouzský sociolog R. Aron, ale i „Bída filosofie“ v zemích, které musí už 20 až 50 let snášet na vlastním těle utopické pokusnictví. Kde se stala základní chybou? Kde je chyba v samém projektu? Proč namísto vysněného štěstí miliónů vyrostl na-

konec společensky netvorný systém, který se bojí dělníků, v jejichž jménu vládne, který není s to zvládnout materiální výrobu, na niž všechno materialisticky vsadil, který není s to zaručit nejzákladnější lidská práva svobody slova a pohybu a může fungovat jen obehnaný osnatými dráty, zdmi, minovými poli, hlídán cenzurou a všemocnou tajnou policií?

Odpověď zní samozřejmě jak u nevyložitelných marxistů na Východě tak u naivních levicových intelektuálů na Západě! Deformace! Chyby! Nedokončená revoluce! „Deformace“ je, eticky domýšleno, strašné slovo. Pražský katurista, který nakreslil obrovské hřbitovní pole s kříží a nad tím dva soudruhy se slovy „Pravda, byly i určité nedostatky a chyby“, vystihl nejlépe hloubku amorality, s níž tato pohodlná slova vznikla: „racionální“ konstatování chybného běhu stroje tam, kde jde o živé lidi a ne přece o pouhý „lidský materiál“.

Jak to, že si marxista nepoloží základní logicky povinnou otázku, proč až doposud tento tak výborný systém neexistuje na zeměkouli jinak než deformovaný? A logicky dál: existuje-li jenom v deformované podobě, kde je tedy zdroj deformace v tomto vynikajícím projektu? Musím přece přijít na to, proč podle tak výborného plánu vznikají jen ohyzdné a neobyvatelné budovy. Tím spíše je to povinnost toho marxisty, který má to štěstí budovu pozorovat z asyly a nemuset v ní bydlet.

Existuje klasický únik: argument, že přece jen socialismus vytvořil ze zaostalého carského Ruska jeden z prvních průmyslových států světa, který ovládá raketovou techniku a vypuštěním sputniku hodil rukavici Západu. Všimněme si, že tento argument potřebuje už ve svém verbálním obalu notnou dávku „velkorysosti“, která musí cudně pomlčet o tom, že současně s tím se v Rusku zdokonalily síbické koncentráky (jak „fešácké“ vyhnanství měl proti tomu ještě za cara Lenin, který si tam četl, psal knihy a chodil na procházky!), že došlo k vyhlazení krymských Tatarů, Osetinců aj. národnosti vysídlováním, že byla postřelena židovská inteligence, že přišly pro diletantské vládnictví Stalinovo milióny lidí zbytečně o život a že sputník je zaplacen živěním obyvatelstva. Kdo byl v Sovětech a viděl ještě 50 let po Velkém Říjnu pracovat po celé železniční trase ženy s krumpáči v kolejkách a nosit přitom kamení v primitivních bedýnkách, na toho taková verbální megalomanie nemůže zapůsobit. Kdo se přesvědčil o tom, že kolchozníci nemají ani občanské průkazy, a nesmí se vzdálit z vesnice leč na „humažku“ místního milicionéra, nemůže přilít jásat nad těmi několika oásmi vědeckotechnického pokroku, jako je Novosibirská akademie věd, která je ostatně rovněž tak jen o něco sladším vězením než kolchoz – i vědec může jet nakonec jen tehdy do Moskvy, dostane-li „komandýrovku“. Je nutno vidět na vlastní oči potlačenou a dřímající energii Ukrajinců, Arměnců, Litvanů či Estonců, abychom namísto technického zárazku socialismu viděli uskutečnění toho, před čím varoval K. Kosík: národy pouhých výrobců chleba a oceli. „Zázrak“ socialismu v ruské říši je jen usměrnění toho mála evropské techniky k mocensko-politicky významnému programu, přejímání civilizačních vymožeností podle starého Petrova principu bez evropského ducha.

Tu jsme u dalšího klasického úniku: Rusko deformovalo socialismus vinou zaostalosti a nepřekonaných tradic carského imperia-lismu! Leč nevznikl socialismus jako evropská utopie? Nevzniklo avantgardistické gesto „zničit všechno přežívající“ jako výsledek

evropské mravní poruchy – osvojení si práva euthanasie v sociálním životě, onoho práva, které v medicíně v případě jednotlivého života působí nejtrýznivější traumata svědomí?

Není možno se vymlouvat: carské Rusko se svou tradiční bezohledností k ceně lidského života provedlo jednoduše to, co sociální plánovači v Evropě, sevření evropskými etickými zákony, nemohli uskutečnit. Pojem avantgardy, který vznikl v Evropě v polovině minulého století uplatněním vojenské hantýrky v uměleckém životě, přenesl z umění do oblasti politiky Bakunin a od Bakunina ho převzal Lenin, když formuloval „stranu jako avantgardu proletariátu“ a začal prakticky s indoktrinací „mravně je všechno, co slouží dělnické třídě“ – tudíž i smrt jiných, nejen obrazná, ale i v koncentracích a masových hrobech. Marxismus, který vznikl jako směs teorie a utopie, rusifikoval Lenin tím, že z něho učinil pseudoreligiózní ideologii – nové, náhražkové náboženství se zdánlivým racionalismem jako hnací silou při překonávání zábran svědomí, s dogmatikou, se svou rolí jako proroka a instituci zasvěcených vykladačů „učení“. Leninovo balsamování a zbožnění, mýtologie jeho „svatého hrobu“ se zástupy nevědomých poutníků – jaké to konce evropského racionalismu, s nímž Karel Marx ohléhl „postavit si hlavy na nohy“ Hegelův mechanismus vývoje třídy! Tak by však musel dopadnout Marxův projekt i samostatně v každé evropské zemi, kde by padly morální zábrany a kde by si právo na pravdu a linýrování štěstí pro všechny ostatní měla moc osvojit a prosadit úzká marxistická elita. Druhého dne po revoluci by potřebovali aparát tajné policie, třetího dne obehnat zemi osnatým drátem, aby pošetlci nechápající budoucí štěstí nemohli ven (neboť jejich odbornosti a pracovní síly je zapotřebí), čtvrtého dne by se stali Brežněvův. Husáky a Ulbrichty, kteří se bojí vyjít na ulici mezi obšťastněný lid.

„Věda“ je další únik iluzionistických marxistů. Marxismus skutečně vyloučil ekonomické mechanismy kapitalismu 19. století, vznik nadhodnoty, periodických krísí atd. Avšak v dnešní sociologii se stal už jen tím, čím je Newtonova fyzika ve vyšším rámci Einsteinovy všeobecné teorie relativity. Zákonitosti, které objevil Marx, platí za jistých podmínek – především podmínek sociálního nevědomí. Žijeme-li jisté společnosti ve stavu ne-sebepoznání, ve stavu, v němž není schopno reflektovat svou vlastní ideologii, je těmito „slepými“ ekonomicko-sociálními silami skutečně ovládáno. I o to má Marx zásluhu, že svými kritickými postřehy objevil ideologii jako projevy „falešného vědomí“. Otázka však je, je-li všechno v dosavadním duchovním životě lidstva jednou ideologií, zda v modelech chování člověka jako kultivující se bytosti nejsou i určité „antropologické konstanty“. Například identické existenciální pocity faraona a písaře a dnešního spisovatele. Nebo problémy života a smrti v Gilgamešovi a Faustovi. Nebo rozpor vyhnanství a občanství u Ovidia a Složenicy. Nebo konečně, obětí Husova a Palachova. Jsou morální kategorie, jež Marx ve své důvěře v materialistické mechanismy života zřejmě zapomněl zakalkulovat. Touha po moci a messianismus (kterému ostatně sám propadal) patří k nim.

Krach nevotnovsko-hendrychovské ideologie v letech 1966–1968 nesl s sebou – kdo měl pro to smysly, prožíval to výrazně – i šok z poznání, že přece jen existují jistá etická příkazání, která se člověku nevyplácí překračovat. Nikdy se snad v naší historii tak přímo lmotně neprojevovaly staré pravdy, že jeden hřích plodí druhý a že tím více upadáme, čím více hodláme pravdu utulát. Ne náhodou vystihla Hendrychova cenzura z Passolinioho filmu Matoušovy pašije hned po prvních pražských představeních scénu s ďáblem na hoře: „Toto všechno ti dám, jestliže padnu, budeš se mi klanět“. Klasický model nacistické stejně jako komunistické indoktrinace! Všechno na světě, budoucí štěstí a bohatství života budeš mít, jestliže... – a tato podmínka je vždy etického rázu: vzdát se svědomí a

uctívat svůdce. „Láska“ ke straně, „láska k Sovětskému svazu“ je vskutku jednou z nejpodivuhodnějších politických proměn libida v našem století. Ona budoucnost, pro niž je nulno „padnout“, je vždycky vzdálená někde na horizontě, ale oběti jsou vždy naprosto konkrétní, teď, hned, dneska. Nepůsobí tyto a podobné modely lidského chování přes všechny sociální řády v dějinách? Bidou marxistického historismu je, že se domnívá, že po mechanickém odstranění kapitalismu budou „zrušeny“ všechny etické prohřešky ze scény dějin. Zdá se, že jsou věci na světě, které nejsou vyložitelné jen „vědou“ o tzv. zákonitostech třídního boje, jimiž je celá historie lidstva podmíněna a jež jsou údajně jedinou hnací silou společenského vývinu. Zdá se, že i tady něco v marxismu – a nejen v „deformovaném“ marxismu – neklape.

Už to, že Marxovo dílo poznání vůbec mohlo vzniknout, je důkazem, že existují ještě jiné hnací momenty lidské aktivity než nesmiřitelné a nesmlouvavé třídní a ideologické boje ve jménu čistoty zdravých sil. Noetická aktivita člověka je silnější než slepé sociální nevědomí ideologií. Věda kultivovala ve staletích svého vývinu poznávací postupy, které dovolují „vystoupit z ideologie“ své vlastní society a dívat se na ni odcizeně jako na předmět, jako na objekt pozorování. Vědecké poznání přestává ideologií vlastní společnosti spoluprodukt a začíná její fungování analyzovat. Proto ideologie nesnáší empirický způsob myšlení.

Je naprosto logické, že uskutečňované sociální utopie v našem století automaticky ruší sociologii jako nástroj společenského sebe-poznání. Zakázal ji Hitler, zakázal ji Stalin, rušili ji naši marxisté na československých univerzitách, aby tím uspišili pad společenského vědomí do stádia primitivního kolektivistického nevědomí, jež teprve vytváří manipulovatelnou „masu“ pro deklasování utopie. Dnes ji zase brežněvisté a husákovci znovu tvrdě oklešují, sotva se začala v roce 1968 vzpamatovávat – ostatně některé její obory vůbec nebyly ani vzkríšeny (např. právě teorie ideologií, obsahová analýza, jež rozbořem slovního fetišismu musí chtít nechtě vyznívat kriticky vůči ideologii aj.). Nelze se tomu divit. Poměr sociální vědy k sociální utopii je nutně jen poměrem bádání a fixní ideje, poměrem empirického poznávání pravdy o potřeby pravdu „ohýbat“ podle vlastního přání. Jestliže se první útok dnešní reakční moci v Československu obrátil zase proti institucím a časopisům historie, filosofie a sociologie, je to jen logické: historie se musí psát tak, aby se současný politický režim jevil vyvrcholením celých dosavadních dějin, jež podle této teologie k ničemu jinému ani nesměřovaly (zase se jistě najdou podobní autoři, jako ti, kteří v roce 1952 své funkce v ČSAV nastupovali s vědeckými rozborů a la „Proti kosmopolitismu v naší historiografii“); filosofie nesmí být nástrojem realizování ustáleného a pochýbnosti o uznávání (neboť veškeré poznání je obsaženo v amatérské gnosologii advokáta V. I. Iljina v „Materialismu a empiriokriticismu“, v tomto chatrném filosofickém pamfletu, na jehož tzv. „teorii odrazu“ lze tak dobře získávat profesury); sociologie nesmí být nástrojem společenského sebepoznání (neboť odvádí od třídního nazírání a všechno se přece musí i v druhé půli dvacátého století řídit „zákony“, jež nám velcí klasikové odkázali na základě svého omezeného poznání světa před šedesáti až sto dvaceti lety).

Dějiny nám předvedly jeden ze svých paradoxů: Provozování marxismu jako teorie není možné tam, kde se stal vedoucím jako ideologie. Aby byl marxismus jakožto dualistický útvar vědy a utopie uskutečněn, musí převést utopii do sociálního života, a tím zároveň pohrbí sám sebe jako vědu. Marxismus jako teorie vegetuje proto mimo země ovládané marxismem, stihán i tam – viz R. Garaudy a E. Fischer – brežněvovskou agiturou místních aparátčků v komunistických stranách. „věrných marxismu-leninismu“. Přestal být dávno tvůrčím a stal se zkosnatelou kritikou tzv. „pozdního kapitalismu“, jenž jim dopřává (kupodivu

proti „zákonům leninismu“ o despotismu „stěbla se chytajících zanikajících tříd“) naprosto liberální místa na univerzitách. Tato snášenlivost je jim mnohdy nesnesitelná, a protože se potřebují heroizovat, cítí se jí utišení. pojem tzv. „represe tolerance“ je typickým žonglérstvím diamatu se slovy, provozovaným na západních katedrách některými profesory, kteří indoktrinují studenty unavené civilizací.

Je tedy zřejmé, že onen tzv. „pozdně kapitalistický“ systém není ještě zdaleka tak pozdní, že se stále ještě nenachází v tak dlouho očekávané absolutní krizi a rozkladu (oně ždanovské a u nás štollovské „hnilobě“ s „miasmatickým! ložiskem“). V tom rozkladu, před nímž se u nás „zdravé síly strany“ už dvacet a více let musí chránit tím, že vedou společnost hlava nehlava do záchrany. Snad by bylo teď opravdu povinností zamyslet se i podle všech praktik marxistického uvažování nad tím, jaké asi to jsou ekonomické momenty, které stimuluji v západním „tržním hospodářství“ existenci základních lidských svobod, a naopak, jaké momenty je v uskutečňované Marxově sociální utopii ze života vylučují. Není to jen otázka vkusu, nadejde se marxista, který se uchýlí do země „buržoazního liberalismu“ a pod ochranou kapitalistické svobody slova ještě hájí tzv. nastolení socialismu a vítězný Únor v naší zemi, který tuto svobodu zlikvidoval. Něco takového se rovná spíše středověké sektářské víře. Že se našel profesor, který ještě v hodině sovětské invaze, jež ho zastihla při dovolené na Západě, zakládal všeohny pokrokové lidi a levicové intelektuály Západu, aby toto zlo neztožňovali se socialismem a nepřestali v socialismus věřit, je snad ještě pochopitelné, protože půl roku Dubčekova režimu tyto iluze bylo schopno vyvolat. Je snad ještě i možno přijmout bon mot, že dnes už žádný marxista nemůže být členem komunistické strany, i když je to polovičatost (neboť čím jiným je komunistická strana jakéhokoliv typu než elitou pro uskutečňování marxistické utopie násilím podle receptu Marxova empiricky nejslabšího spisu, Komunistického manifestu?). Ale není už možno nechat bez povšimnutí tvrdošíjně lpění na jakémsi „etickém“ opravňování diktatury proletariátu (bohužel jen jaksi Brežněvem s Husákem špatně prováděné), či tzv. „revolučních přeměn“ v roce 1945 a 1948. Je to též postoj, který mne osobně zarazil hned na jaře 1968 u J. Smrkovského, když uklídkoval pobouřené svědomí národa nad politickými procesy padesátých let asi touto filosofií: Co bylo, to bylo, Amerika má Vietnam, Francie Alžír, my měli zkrátka procesy, ale teď zapomeňme a začněme na prodělaných revolučních změnách stavět, teď už ale opravdu nový humánní řád!

Tabuizovaný socialismus v praxi, kterému máme všichni stále znovu a znovu věřit, že to už jsou opravdu, ale už naprosto poslední deformace tak výborného systému! Na tuto notu už nejde dnes, soudruzi, hrát. Nemůžete si nechat jakási zadní vrátka, abyste potom, až to u nás všechno jakýmsi zázrakem pomine, hráli „čistě“ marxistické politiky a znovu měli právo v nějaké formě linýrovat svou utopii a žádat zase znovu, aby se vám věřilo. Ať se u nás už jakýmkoliv způsobem obnoví demokracie, zda rozpadem starověké ruské říše, či revolučním bojem, či „udělením demokracie“ (Jaspers o poválečném Německu), musíte vědět, že vám nezbyvá, než tentokrát jít od toho. Budete mít svobodu slova, ale ne svatozáři, jež by vás oprávněvala ucházet se díky exilu o důvěru. Už máme dost (počtem dost i jinak dost) politiků, kteří dostali svatozáři pronásledovaných dík partaji, jež je dala do kriminálu či na práci do kolchozu jen proto, aby nakonec zase dělali tutéž partajní politiku ještě tvrději. Kategorický imperativ pro jednání marxisty, který se může těšit svobodě slova a pohybu v zemích mimo uskutečněnou marxistickou utopii, je odhodit všechny ideologické a emocionální zábrany a bez jakýchkoliv myšlenek na zadní vrátka analyzovat skutečnost. „realitu“, doma i venku.